Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«С В Е Т») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дената ● ШОАТТА, 19 ноябрь, 1977 шу. ● № 138 (5805). ● Мах 2 кап.

Толаме чакхдаккха юбилейни шу!

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯР — КЕРТТЕРЧАРЕХ ЦАІ

КПСС XXV съезда решенеш йизза кхоачаш а еш, пятилетка шоллагІча юбилейни шера плани тІайца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй Нохч-ГІалгІай промышленноста къахьегамхоша. Яхье баьннараш бизза пайда эца гІерт шоай мощностех, оборудованех, станочни парках, балха ханах, лоацца аьлча ерригача торонехи кхоачамехи. Цудухьа Октябра 60 шу дузача цІей сийна тІайица социалистически декхараш дикка тІехкхоачаш а деш, товарни продукци маьхала яккхарен керттера изделеш арахецарен итт бетта план ханал кІира хьалха кхоачаш а еш, планал совгІа цар маьхала яьккхар 22 миллион гаргга сома маьха продукци. Итт бетта тІехкхоачашдаьд цар планал совгІа продукци маьхала яккхара шера тІайица хинна социалистически декхараш а.

Паччахьалкхен плани тІайица социалистически декхараши тІехкхоачаш а деш, планал совгІа товарни продукци арахецара керттерчарех цаІ да къахьегама овсарле лакхъяр. ХІана аьлча хІара предприяте коллективо планал совгІа арахеца продукци керттерча даькъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах кийчъеш я.

КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума решенеш, СССР керда Конституци чІоагІа раьза хинна тІайицача республикерча промышленноста къахьегамхоша тІагІертта къовсам лоаттабу къахьегама овсарле хадданза лакхъяра тІехьа. «Юбилейни шу толаме чакхдаккха» яхача девизагІа къахьегача цар, республика ерригa промышленность хьайицача, къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план 101,2 процент кхоачаш а еш, соахка цу юкъа хинначул 1,1 процент лакхъяьй из.

Къахьегама овсарле лакхъяра болх къаьстта дика вІаштІехьбаьккхаб «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завода коллективо. Продукци маьхала яккхара итт бетта план 103 процент кхоачаш а еш, соахка цу юкъа арахийцачул 7 процент дукхагІа продукци арахийцар цо. ХІаьта соахка итт бетта хинначул къахьегама овсарле 8 процент лакхйир завода коллективо укх шера цу юкъа. Цо къьгга хьахьокх тІа мел кхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах хьахиннилга.

Къахьегама овсарле лакхъяр производства лу пайда тІа-тІа дукхагІа хилийтара бола керттера хьокхам хилар дика кхетаду завода кулгалхоша, общественни организацеша, беррига болхлоша. Цудухьа предприятерча мощностех, оборудованех, балха ханах, станочни парках бизза пайда ийбу укхаза. Новатораштa, изобретателашта, рационализатораштa карагІдувлараш хан-ханнахьа производствана юкъекхувл. Яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, цІенхаштта къовсам лоаттабу къахьегамен производственнии дисциплина телхверацца, брак йолаш продукци кийчъерацца. Кулгашца деча халача балхашта механизацин автоматизацин еш дукха къахьег.

Къахьегама овсарле лакхъяра хадданза чІоагІа йоакхо а еш, болх кхетамца вІаштІехьбаьккхаб «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни, «Пищемаш», ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент», медицински инструментий, электромеханически, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводий, Грозненски производственни швейни объединене, кхыча предприятей коллективаша. Керда мощносташ производствана юкъе а на кхувлаш, шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбарах лакхъяьй цар къахьегама овсарле, цун чотах арахийцай цар планал совгІа мел кийчъяь продукци.

Цхьабакъда республика цхьайолча промышленни предприятеша е йоагІача тайпара йоакхо яц къахьегама овсарле лакхъяра. Цар шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбац. Иштта къахьегача республикерча 20 предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план. Къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш ца яра даькъе ший план 81 процент мара кхоачашъяьяц шекар доаккхача заводо, къахьегама овсарле лакхъяра план йоагІачул чухьанахьа 16 процент кхоачашъяьй цІенош деча эша йоккхий панелаш арахецача Аргунски заводо. Къахьегама овсарле лакхъяра болх чІоагІа эсала вІаштІехьбаьккхаб Грозненски ремонтно-механически заводе ,Сунженски мехлесхозе, кога гІирс беча фабрике, кхычахьа.

Къахьегама овсарле лакхъяра болх эсала лелара керттера бахьан да цу предприятей кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша цу лоархІамерча балха е йоаггІача тайпара терко а ца еш из тесса лелабар, тІайица декхараш кхоачашдара шоашта тІалатта бехктокхам кхета ца бар, Іилманен техникан карагІдийнараш хан-ханнахьа производствана юкъе ца кхахьар, оборудованех, балха ханах, мощностех болхлошка бизза пайда ца ийбайтар.

Къахьегамен технологически дисциплина телхаелга, брак йолаш продукци арахецилга цІендаь дІадаккха деза. Из а чІоагІа Іаткъаш гІулакх да къахьегама овсарле лакхъяра. Рационализаторaштеи изобретателаштеи карагІдийннараш сиха производствана юкъекхахьа деза. Творчески къахьегарашта юкъе белгалбаьннарашта стимулировани елга а боккхача лоархІаме да къахьегама овсарле лакхъяра. ТІайица декхараш мишта кхоачашду а хьожаш ерригача торонех кхетамца пайда эцийтара болхлой оврцагІа баха декхарийла ба предприятей кулгалхой.

Керда мощносташ болх бе йолаялийтара, боагІачул дукхагІа болхлой хилийтара чотах а доацаш, къахьегама овсарле лакхъяра дола керла наькъаш хадданза техка дезаш да. Къахьегам Іилман ларда тІа вІаштІехьбаккха, балха ханах, станокех, оборудованех бизза пайда эцийта, яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржае декхарийла ба хІара предприяте кулгалхой, общественни организацеш.

Производства эффективности балха дикали лакхъяра, арахеца продукци тІа-тІа дукхагІа хилийтара бола керттера хьокхам ба къахьегама овсарле лакхъяр. Цу даькъе шоашта тІалатта бехктокхам боккха хилар дика кхетаде деза мугІарерча болхлочунгара кулгалхочунга кхаччалца бараша. Юбилейни шера плани тІайица декхараши толамца кхоачаши тІехкхоачаши ца деш цхьаккха коллектив хила йиш яц.

Барт болча беркат соц

СССР керда Конституци тІаэцар, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара хетаяьча КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Советеи РСФСР Лакхехьарча Советеи цхьана яьча торжественни заседани яь докладаш боккха лоархІам бола событеш я.

Историна къаьстта белгалдаьнна юкъегІортдола ер шу дика чакхдаккхара шоай низ дІакхоачар деш къахьийгар тха совхоза болхлоша. ХІаьта дега тоам хулийта толамаш а даьхар.

Иштта, шера план 3900 тонн йолаш — 6124 тонн баьцадаараш, планал совгІа 1102 тонн болаш — 3402 тонн сом дІабелар паччахьалкхенна, уж тайпа юрта боахама продукцеш дІаялара иттлагІча пятилетка кхаь шера план 28 октябре кхоачаш а еш. Цул совгІа, белгалдаккха доагІа, тха боахаме мел йоакха юртбоахама продукци кийтъяра шера планаш 7 ноябрь тІакхоачаш кхоачашъяь хилар. Соахка хиннaчул укх шера хІара гектара тІара чубена сом — 15 центнер, баьцадаараш — 20 центнер дукхагІа хилар. Цу гІулакхаша, планагІа лийрхІа хиннaчул 150 эзар сом дукхагІа а долаш, 650 эзар сом пайда бир тха совхоза.

Уж толамаш дахар бахьан долаш Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна яьржа хиннaча яхье котало яьккхараштa сийна КПСС Нохч-ГІалгІай обкома, Министрий Совета, ВЛКСМ обкома Сийлен знаки Сийлен грамотеи елар тха боахама коллектива.

Сом, баьцадаараш леладеча бригадашта юкъе укх шера яьржа хиннaча яхье хьалхара моттиг Нохч-ГІалгІай республика Лакхехьарча Совета депутата Тепсуркаев Мовлада кулгалдечо яьккхар. ХІара гектара тІара план 186 йолаш — 503 центнер баьцадаараш, план 120 йолаш — 200 центнер сом чубера цу бригада къахьегамхоша.

ХІара гектара тІара 350 центнер баьцадаараши 150 центнер сомн чубера яхье моллагІа моттиг яьккхача Чегербиев Махьмада кулгалдеча бригада болхлоша а. Царел совгІа укх шера толамаш даха боахама доккха новкъостал дир механизатораш Сапараев Амди, Сельмурзаев Шахад, шофераш Жанхотов Ахьяд, Шегербиев Николай сийна болча къахьегамхоша хьинаре баьча балхо.

КарагІдаьнначох кхоачамбаь Іе дага бац тха боахама къахьегамхой. Цар дош деннад юрта боахама продукци яккхаран йохкаран иттлагІча пятилетка план диъ шера кхоачашъе. ХІаьта шоашта из карагІдаргхиларах шеко а яц цар.

ТІадоагІача шера чуэцаргболча хьувкъама лард йолляш ба уж хІанз. ДикагІа йолча агротехнически ханашка дІайийра гурахьа юв культураш, зяба аьха даьккхар планагІа аха дезаш хинна деррига 461 гектар лаьтта.

Сома бешамашкеи зяба аьхача лаьтта тІаи хІара гектара тІа 12—13 центнер кхоачийташ минеральни удобренеш а тайса, хІанз вегетационна хьисапе хий дуллаш ба совхоза болхлой. Хий дуллача къахьегаш хІара дийнахьа 15—20 сахьт хул. Царна юкъе шоай декхарех къаьстта дика лоархІабу балха йоккха опыт йола Висаитов Махьмади Шегербиев Ахьмади. Балха нормаш 200 процент совгІа кхоачаш ца еш ди дІадахийтац царех хІаране.

Шерра даьржа балхаш совхоза мехмастерске а. ТІадоагІача шера кхашка дергдола балхаш ший ханнахьа чакхдахар техника тешаме тоаяь хиларах тийша долга кхета а деш къахьег мастерске болхлоша, бригадашка тІехьатосса инвентарь тоаеш боахкачар. ХІаьта толамаш а доах. Масала, укх шера гурахьен Іайн планагІа тоае езаш хиннача 24 тракторех 12 тоаяь яьккхай цар. Инса шийтта керда шу тІакхачалехьа тоаяь яккха шоашта карагІдаргхиларах бІубенна а ба.

Дукхача къамех бола нах ба тха совхоза коллективе. Шоайла новкъостал деш цхьа барт болаш къахьег цар.

Ш. МУКАЕВ,
Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза директор.

ШИН ШЕРА ЗАДАНИ ЯЬЙ

«Юбилейни шу толаме чакхдаккха!» яхача девизагІа къахьегача Карабулакски газ чакхйоахача завода болхлоша дог гІоздоаха толамаш доах укх юбилейни шера. ДІабаха октябрь бутт бовча деношка рапорт делар цар пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъярах. ТІайицача социалистически декхарех лаьрхІачул бархІ ди-бийса хьалха кхоачашйир цар шин шера задани.

Ши-шегІа хьахинна дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да производства кулгалхоша шоай коллектива къахьегам кхетамца вІаштІехьбаккхар, газ чакхйоахараша, ремонтникаша, лаборанташа, прибористаша, электрикаша, товарни операторашa хьинар кхо ца деш къахьегар. Керда техникеи технологии производствана юкъе а кхуьаш, механизаци автоматизации яьй цар халача балхашта. Уж балхаш дарах денгара денга дикагІа хул газ чакхйоахараша доаха къахьегамеи технико-экономически хьокхамаш.

Вай мехка бахача наьха общественно-политически вахаре къаьстта белгала да ер шу, хІана аьлча укх шера дездаьд вай Октябра 60 шу дизаре цІей, тІайицай СССР керда Конституци. Цар хьинар айдаьча производства болхлоша къахьег «ХІара балха денна — дикала Знак», «ТІехьябусараш боацаш бе болх» яхача девизех.

Иштта къахьегача производства болхлоша дикка тоадаьд укх шера шоай технико-экономически хьокхамаш а. Цар кхоадаьд 28950 тонн мелаш дола хий, 40970 тонн технически хий, 970 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 700 тонн условни доагор, хьагул а даь дІаденнад 83 тонн тиша аьшк, планагІа дІадала дезаш хинар 80 тонн мара йоацача. Уж хьокхамаш хьахиннад мехкдаьттеи газа чакхъяхара технологи хадданза эргаяхарах, бедал, электроэнерги, материалаш кхояра тІехьа хадданза къовсам лоаттабарах.

Къаьстта дика болх а беш доккхий къахьегама толамаш дахарца белгалъяьнна я йоккха опыт йола технолог, катирхой хьехамча, коммунист Семенихин Александр Васильевич керте латтача смена коллектив. Цхьаккха тайпа брак йолаш продукци ара ца хецаш, къахьегамен технологически режим толхаяь моттиг ца нийсйоллийташ къахьегача смена хІара дийнахьара нормаш дикка тІехкхоачашъю. Цу смене болх беш ба завода къахьегама ветеранаш, коммунистически къахьегама ударникаш операторaш А. Безрученки, Н. Масленникова, машинисташ В. С. Храмов, М. Ф. Котекин. Смена ше а я коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеш. «Завода дикагІвола оператор» яха сийлен цІи лелаеш ва воккхагІвола оператор А. В. Семенихин, «ДикагІвола слесарь» яха цІи еннай В. И. Третьякова, «ДикагІвола машинист» яха цІи еннай газови компрессорий машиниста Ю. В. Будылова. Заводерча болхлошта хьокхам телаш къахьегаш ба уж.

Укх юбилейни шера мехкдаьттаи газовни промышленноста цІей дездеча деношка коммунистически къахьегама сийлен цІи елар производстверча йиъ коллективана. Уж я технологически установка, ремонтно-механически участка, химлабораторе, КИП-еи автоматикаи участка коллективаш. Цу коллективаша хьинарс дакъа лаьцар предприяте болхлоша пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъеча.

Ер шу чакхдалалехьа пятилетка кхоалагІча шера чотах цар арахецаргья эзараш тоннаш мехкдаьттахимена эша лоархІаме бедал.

Г. ГАПОТЧЕНКО.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттехьа): смена кулгалхо, воккхагІвола оператор А. Семенихин, машинист В. Храмов, оператор Н. Масленникова, машинист М. Кожекин.

Сурт автора.

РЕСПУБЛИКА ФЕРМАШКА

Статуправлене аргІанарча сводка даннеех 16 ноябрь хьатІакхоачаш республике ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхенга шура, фуаш, тха доххара шера план.

1976 шераца нийсдича хьайбаши коа тІара оалхазараши итт процент дукхагІа дІаеннай, шура — 14 процент, фуаш — 25 процент.

Шура йохкара шера план ханал хьалха кхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Веденски, Грозненски, Наурски, Ножай-Юртовски, Шалински, Шелковской районий боахамаша. Соахка укх хана хиннaчул дукхагІа шура дІаеннай Грозненски района боахамаша—14 процент, Малгобекски — 15 процент, Надтеречни — 22 процент, Шалински —17 процент, Шелковской района боахамаша — 19 процент.

Паччахьалкхенга фуаш доххара шера план ханал дикка хьалха кхоачашъяьй Сунженски Шалински районий боахамаша. План кхоачашъе гаргга ба Грозненски района коа тІара оалхазараш лeладераш.

ХІанз фермашка доахан чусовцалаьд. Соахкарчул дукха а дукхагІа массе а тайпара доакъараш кийчдаьд колхозашеи совхозашеи. Царех леттІа пайда эце республика хьайбаш леладерий торо я хьайбаш дика Іангара даха, цар продуктивность лакхъе.

Советски Союзе гІолла

✦ КУЙБЫШЕВ. «ГПЗ-4» подшипникий 85 тайпана паччахьалкхен дикал Знак еннай. Царна юкъе я пассажирски самолеташта, автомобилашта, тракторашта, комбайнашта, кхыча машинашта лаьрхІа йола изделеш. Завода коллективо ханал хьалхя кхоачашъяьй юбилейни шера социалистически декхарий керттерчарех йола цхьа пункт.

✦ ЛЕНИНАКАН (Армянски ССР). «Строммашина» яхача заводе хьае йолаяьй туфах, фальзитах, кхыча материалех хІамаш хьаеш йола керда станок. Укхаза хьаю ткъаь шиъ маркагІа йола агрегаташ болх беш я Урала, СибарегІен, Крыма, Кавказа карьерашка.

✦ ТАУРАГЕ (Литовски ССР). Лаьтта тоадеши хІамаш дІаюваши йола агрегаташ районе эггара хьалха тоаяь яьннай «Раудонойи жвайгжде» яха колхоз. Болх дика баь хилар белгалдаьд. Республика колхозаштеи совхозаштеи доккха новкъостал ду ремонтни бригадаш вІашагІъехкача «Литсельхозтехника» районни объединене. Лаьтта леладерий шефаша — промышленни предприятей болхлоша — юртбоахама машинашта эша деталаш кийчъю.

✦ ЧЕЛЯБИНСК. 25 эзар километр дукхагІъяьй мухь кхухьача автомобилашта лаьрхІача рессорий гаранти. Уж деталаш арахеца йолаяьй кузнечно-прессови заводе. Царна паччахьалкхен дикал Знал еннай.

✦ ТУЛА. «Штамп» яхача Тульски заводе хьаяьй комбинированни самовараш. Из ший тайпара самовар электричествацеи кхыча доагорaшцеи йІоахъе йиш йолаш я.

(ТАСС).

БІУХОЙ-РАКЕТЧИКИЙ ЦІЕЙ СИЙНА

Советски Эскара Центральни академически театре 17 ноябре хилар столица къахьегамхой викалийн Московски гарнизона бІухойи ракетни бІунийн артиллереи Денна хетаяь торжественни собрани.

Собране доклад йир СССР оборона министра заместитела, стратегически гІулакха долча ракетни бІуний главнокомандующе, эскара инарала В. Ф. Толубкое.

Собране дакъа лоацаш хиннараша чІоагІа дегаш айденна болаш тІайицар КПСС Центральни Комитетага, КПСС ЦК Генеральни секретарага, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателга новкъостага Л. И. Брежневга дахьийта моаршала письмо.

(ТАСС).

ДЕПУТАТАЦА ВІАШАГІКХЕТАР

Дукха нах гулбеннабар Н. К. Крупскаяй цІерагІча культура Дворецe укх деношка. Цига бар Нохч-ГІалгІай АССР-гара СССР Лакхехьарча Советe харжара № 670 йолча Октябрьски хоржамий округа къахьегамхой викалаш. СССР Лакхехьарча Совета депутатаца, КПСС ЦК машиностроене Отдела заведующеца Василий Семенович Фроловца вІашагІкхета баьхка бар уж.

Из вІашагІкхетар хьадийллар парте Октябрьски райкома хьалхарча секретара Ю. В. Кузнецова. Цо дош делар В. С. Фроловна. Депутата дийцар мехка керда Керттера Закон — дегІаенача социализма сийлахь-йоккха манифест тІайиццача СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессе балхах, КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета, РСФСР Лакхехьарча Совета Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаяьча торжественни заседанех, из доккха юбилей дездеча хана мехка къахьегамхой чІоаггІа айденнача политически къахьегамен хьинарах.

ЧІоаггІа дог айденна волаш дийцар В. С. Фролова Октябра цІейна хьалхарча социалистически яхье Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша даьхача толамех, ший харжархоша пятилетка шоллагІча шера бехктокхаме заданеш кхоачашъеча керда толамаш дахар лоаш хилар а белгалдаьккхар.

Республика Министрий Совета председатела М. А. Керимова харжархошта дийцар Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето кхоачашде аьнна тІайица депутата наказаш мишта кхоачашду.

Цига иштта къамаьлаш дир Октябрьски бурувдеттара балхий управлене бурильщика Ю. Р. Илющенкоси вагонни депо бригадира Л. А. Домбровскаяси. Округа харжархой цІерагІа В. С. Фроловна баркал аьлар цар цо беркате депутатски болх беш хиларах, хІаьта цунна керда наказаш а делар.

ВІашагІкхетар чакхдоаллаш В. С. Фролова жоп делар харжархоша тийнача хаттарашта.

ВІашагІкхетаре дакъа лоацаш хилар парте областной комитета хьалхара секретарь А. В. Власов, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, КПСС обкома секретарь М. А. Дорохов, парте Грозненски городской комитета хьалхара секретарь Н. И. Семенов.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА АРТИСТ ЯХА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Театральни музыкальни искусство дегІайоалаеча доккхий хІамаш карагІдувларах, лакха говзал гойтарах, республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика халкъа артист яха сийлен цІи лойла:

Белоглазов Владимир Семеновича — М. Ю. Лермонтова цІерагІча эрсий республикански театра артиста.

Давлетмурзаев Муталип Ахмадовича — Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен драматически театра артиста.

Дениев Альви Алиевича — Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен драматически театра артиста.

Киршенбаум Леонид Абрамовича — Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне паччахьалкхен симфонически оркестра солиста.

Надеждина Нонна Александровнана — Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне артисткана.

Хавричев Евгений Пантелеймоновича — Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне артиста.

Хаджиева Нелли Джамалдиновнана — Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен драматически театра артисткана.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный, 1977 шу, 10 ноябрь.

НОВ. Л. А. БЕНДИНАЙНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Дуккхача шерашка беркате болх барах а республика къахьегамхошта коммунистически кхетам луча хьинаре дакъа лацарах а Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота лойла.

Бендина Лилия Анатольевнана — С. М. Кирова цІерагІча культура Дворецa библиотека заведующена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный, 1977 шу, 14 ноябрь.

ЧАКХДАЬННАД ПОЛИТДИ

ДІадахача ерача дийнахьа, 17 ноябре, республике чакхдаьлар аргІанара политди.

Традици а хинна дІаэтта махиллара цу дийнахьа къахьегама коллективашкеи нах бахача моттигашкеи актуальни общественно-политически, социально-экономически, естественно-Іилман темаех, хІаьта иштта культура, нравственноста, морала темаех а докладаш йир парте областной комитета докладчикаша — КПСС обкома бюро членаша, отделий заведующеша, министерствайи ведомствайи кулгалхоша, профсоюзни комсомольски болхлоша, хІаьта иштта парте горкомийн райкомийн докладчикаша.

Цу докладашта юкъе керттера моттиг дІалаьцар «Дуне эргалаьккха 60 шу» яхача КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета, РСФСР Лакхехьарча Совета докладагІа йолча темо. Вай бІаьшерен керттерча событех — торжественни заседане яьча халкъий вахаре керда зама, дерригача дунен тІа капитализмагара социализмагеи коммунизмагеи довлара зама хьайийлача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцех дийцар цига, чІоаггІа доккхал деш дийцар социальни прогресса авангарде латтача Советски Союзах, СССР керда Конституци тІаэцарца, новкъоста Л. И. Брежнева КПСС ЦК октябрьски Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета аргІан йоацача ворхІлагІча сессеи яьча докладашца дувзаденна наьха къахьегамеи политически хьинар чІоаггІа айдаларах.

Цу дийнахьа юкхьанцарча партийни организацей эзараш бола агитаторaши политинформаторaши заводий цехашка, промыслашка, мехотрядашка, фермашка беседаш еш хилар. Цар къахьегамхой тІахьийхар «Юбилейни шу толаме чакхдаккха» яхача девизагІа къахьега яхье бовлара, производственни заданеши тІайица социалистически декхараши сийленца кхоачашдара.

АТЕИСТИЧЕСКИ БОЛХ ВІАШТІЕХЬБОАХАРИЙ СЕМИНАР

Укх деношка КПСС Грозненски горкома заседаней зале партийни организацешка дына духьалара болх вІаштІехьбоахарий семинар хилар. Из хьайиллар парте горкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитела А. Н. Заирханова.

Гулбеннарашта «СССР Конституции сага шийна ловш йола дог-уйла хила йиш хилари» яха лекци йийшар «Знание» общества республикански организаце правлене председатела заместитела А.-Х. А. Саламова.

Атеистически балха массови формаш кийчъярен чакхъяхарен методикахи къахьегама коллективашка беча дына духьаларча балха планировани ярахи дийцар университета доцента Е. П. Ковнацке.

А. СКРИПЧЕНКО,
парте Грозненски горкома лектор.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СОВЕТИЙ ЛОАРХIАМЕ ДЕКХАР

ХьалхагIа ходам ма-барра, укх шера г. Грозне хилар Нохч-ГIалгIай АССР йисазлагIа хержача Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси. «СССР Конституцегара, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума решенешкара а новкъоста Л. И. Брежнева СССР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача ворхIлагIча сессе яьча доклада тIара а хьадоагIа Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советий декхараш» яха доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **Х. Х. Бокова.** Цо аьлар:

— Советски наха, деррига прогрессивни адамлено торжественно езйир вай Даьхен бакха-дика юбилей — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар. Советски Iаьдала шерашка вай мехко яьхача Iалаьмате йоккхача коталонаша хIара советски сагага доккхал дайт шин Даьхенах, советски халкъах, Коммунистически партех.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийле кхы а чIоагIагIа аййир из цIей хьатIакхоачаш Советски Союза керда Конституци тIаэцаро. 7 октябрь, СССР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача ворхIлагIча сессе Советски Социалистически Республикай Союза Керттера Закон тIаийца ди, вай Даьхен историна юкъегIоргда эггара доккхагIдола хIама санна.

Керда Конституци тIаэцалехьа, ховш ма-хиллара, Iалаьмате дукха организаторски политически болх бир.

Конституце проект кийчйир КПСС Централыш Комитето, цун Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева ше юкъарчал доаццаш кулгалдеши хьинаре дакъа лоацаши.

Берригача мехка санна Конституце проект дегаш айденнеи корта болаши йийцар вай республике а. Чакхийлар партийни актива собранеш, Советий сессеш, къахьегама коллективашка а нах бахача а хилар партийни, болхлой, профсоюзни, комсомольски собранеш, граждании сходаш.

Деррига халкъо из ювцара керттера политически итог сенах латт аьлча, из латт, — аьлар СССР Лакхехьарча Совета сессе Л. И. Брежнева. — из да-кх тхо хьежаш хинна Керттера Закон советски наха аларах. Цо нийса хьагойт вайна карагIдаьннараш, вай уйлаши дагалаттараши, нийса белгалъю вай бокъонаши декхараши. КарагIдаьннар дIачIоагI а деш, цо хьаелл дIахо коммунизм хьалъяра перспектива.

Сессе Л. И. Брежнева яьча кIоаргга чулоацам болча, наьха теркам чIоаггIа тIаозача доклада тIа ходадам болаши Iилман ларда тIен хьахьекхад карагIдаьна сийлахь - доккха хIамаш, марксистско - ленински анализ яьй социализм хьалъеча шерашка вай мехка хиннача овлап тIарча хувцамий. Коммунизм хьалъярца теорени практикан доккха хIама юкъехьу доклад. Цо кердача низаца хьагойтар къахьегамхой хьаштел дезагIа вай парте цхьаккха хIама доацилга. Цу тIа эггара хьалха бIарчча хьагойт кхийна яьннача социализма, цун экономически политически системай, цун социальни структураи духовни дегIаахареи, цун арахьарча политика сурт. Хьагойтад социалистически демократена карагIдаьнна Iалаьмате доккхий хIамаш, къахьегамхой шерра бокъонаши паргIатонаши, хIаьта цар декхараш. Советски Союза къаман - паччахьалкхен устройство, Iаьдален доал дарен органий система, вай паччахьалкхен кхьйола лоархIаме принципаш.

Халкъа лоIам теркал а беш сессе эшаш дола тIатохараши хувцамаши дир СССР Конституце проекта дукхагIйолча статьяшта.

Советски наха чIоагIа раьза хинна тIаийцар КПСС кулгалдара а лостам телара а лоархIам шерреи биззаи хьагойташ йола СССР Конституце ялхлагIа статья. Дизза хьаллаьцар вай паччахьалкхен социальни лард йолча болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце йохаргIоацача цхьоагIонах дола тIатохар, шоай територеш тIа экономически социально - культурни комплексо дегIаахар Iалашдара союзни автономни республикай а моттигерча органий а полномочеш вIаштIехьъяхарах йола положенеш, доклад тIа доашхаш нов Л. И. Брежнева дийца кхыдола тIатохараши нийсдараши.

«СССР къаман - паччахьалкхен устройство» яхача Конституце кхоалагIча раздела положенеш ходадам болаш ког гIорталга еш я ший ларде къамий цхьатарра бокъонаш хилара, цар доттагIлени вIаши гIо дарен принцип уллача шерашка техкача ленински къаман политиках. Кердача Конституце къаьгга хьагойт цу политика толамаш, цаI йола Советски Социалистически Республикай Союз дIахо дегIайоалвелга Iалашду, тоаю из хьаеш йола республикаш, хIара къами народности.

Советски халкъий вошал долча дезале доккхий толамаш даьхад Нохч-ГIалгIай АССР-о.

Социалистически демократи дIахо дегIайоалаяра тIаерзаяь къахьегамхой дукха предложенеш тIаийцар СССР Лакхехьарча Совета сессе. Паччахьалкхен гIулакхашта доал деча къахьегамхой юкъеозара керттерча формаех цаI хиларах тарра Конституце тIа дIахо а дегIайоалаяьй Советаш вIашагIъехкарен цар балхен демократически принципаш. Общества вахаре керттера дешаш къестадеча цар лоархIам лакхбелга белгалдаьд.

Принципиальни хIама хилар Конституце тIа харжархой наказех йола статья юкъеяхьарах. Харжархой наказашта Конституционни низ баларо дукхача хIамах дувц. Наказаша довзийт бахача наьха тайп-тайпара хьашташ, царна эшараш. Цудухьа наказаш кхоачашдар — Советаша а цар депутаташа а беча балха лоархIаме дакъа.

Конституце тIа я доал дара органаш а кулгалду нах а Советаштеи бахача нахаи хьалхашка бехктокхаме а отчет луш а хилар хьахьокха принцип. ЛакхагIча лагIа тIа баькхаб депутаташа еча запросий лоархIам, белгалъяьча хана царна жоп тела декхарийла яьй паччахьалкхени общественни организацеш. ХIанз Конституце тIа белгалдаьд депутаташа шоаш хержараштта хьалхашка отчетац тела езилга.

Керттерча Закона юкъейикхьай къахьегама коллектива лоархIамах йола положени.

Конституце тIа шерра а йизза а хьэхьекхай советски граждании бокъонаши паргIатонаши: къахьега, деша, унахцIено лорае, чуIе фусам хилары кхьйола бокъонаш. Кердача Конституце шерра политически паргIатонаш лу хIара советски гражданина: шийна хетар дешаца, кепайоазон тIа, собранешка, митингашка дIаалар, демонстрацеш яр. Из да социалистически общества демократически маIанга хьежжа.

Цунца цхьана цо советски строй лораю обществана, кхыча граждании бокъонашта зе а деш цу паргIатонех пайда эца гIертача цхьаболча нахах.

Конституце тIа боккха теркам тIабахийтаб общественни дисциплина чIоагIъяра, берригача гражданаша обществана хьалхашкара шоай декхараш кхоачашдара проблемашта.

Керттерча Закона тIа конституционно дIачIоагIдаьд общественно-пайданеча къахьегамах къехкар социалистически общества принципашца тарлуш ца хилара хьакъехьа ээараш болча къахьегамхоша тийнна предложенеех доагIар. Прогульщикаш, хьаьнала къа а ца хьегаш баха ловраш, балха моттигаш каст-каста хувпараш, дер дайна лелараш бехктокхаме озара. Конституцега хьежжа де доагIараш законодательства тIа кийчдергда.

Республика къахьегамхоша, берригача советски наха санна, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра тIатеIIа болх беча хана дувц ССР Союза Керттера Закон. Конституце проект ювцаро а из ше тIаэцаро а айдир болхлой, колхозхой, специалистий къахьегама хьинар, хIаьта цо гIо дир планаши декхараши кхоачаши тIехкхоачаши дара. Республика промышленносто ханал хьалха, 1977 шера 25 октябре, кхоачашйир итт бетта план. Толаме кхоачашдаьд Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIаийца декхараш.

Заводашкеи фабрикашкеи чакхйоах общественни производства эффективность лакхъяра, продукци дикагIа хилийтара тIаерзаяь мероприятеш. Технически прогресса тIехьа баьржача къовсаме хьинаре дакъа лоац дуккхача болхлоша, инженерно-технически болхлоша. Рационализаторски предложенеш юкъеяхьарах юбилейни шера 12 миллион сом пайда баьннаб.

Итт бетта планах лоархIаяьй Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета доалахьа йола промышленность.

Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна дика накъаяьхкар гIишлош ю дуккха организацеш. Укх шера итт бетта цар хьалъяьяьхай дукха йоккхий промышленни, социально-культурни, юртбоахама объекташ.

Розничии товарооборота а бахача наха бытовой гIулякхаш дара а планаш тIехкхоачашъяьй.

Хьалха латтача опытах, механизаци яреи лаьтта леладара культураи боарам паьха санна лакхбалара ларда тIа укх шера дика хьувкъадаьд ялат а кхыйола юртбоахама культураш а. Цо йиш хилийтар 16 октябре ялат, коартолаш, сом, харбазий-пастай культураш йохкара социалистически декхараш толаме кхоачашдарах КПСС Централыш Комитетага рапорт дала.

Ер шу аьттув болаш да хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара а, Укх шера дикагIа чакхдаьлар доакъараш Iалашделга, хьатIадоагIача шера хьайбай продуктивность лакхъяра дика лард еллай.

Цхьабакъда КПСС XXV съезда решенеша, новкъоста Л. И. Брежнева доклада положенешеи выводашеи дIалехарашка хьежача промышленносте а гIишлош еча а санна, колхозийи совхозийи, кхыча предприятей, организацей, учрежденей балха тIа пайда ца эцаш дукха торонаши кхоачамаши да ала деза.

Промышленносте миллион сома маьха продукцеиа реализаци яра итт бетта план кхоачашъ ца еш йисай ши предприяти — «Трансмаш» заводи кога гIирс бу фабрикеи, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра планах лоархIаьяц ткъо предприяти. Дуккхача коллективаша кхоачашъяц продукцега дIадодар лоххара, пайдаш дара, оттаьяча номенклатурах продукци арахецара заданеш. Цхьайолча предприятеша арахеца продукци дика хилац. Йизза кхоачашъяц керда техника юкъеяхьара планаш, бизза пайда эцац производственни мощностех.

Дуккхача предприятешка боаггIача тайпара болх бац Iаьржа металлаш, бедал, электрически йIовхалеи энерги, даьтташ, кхьйола материалаш кхояра тIехьа.

Машиннаькъахошеи автомобилисташеи цхьайолча хана шоай хаинахьа чакхдаккхац халкъа боахама мухьаш а пассажираш а дIа-юха кхувлилга, йоагIача тайпара айньяц бахача наха гIулакх дара культура.

Укх шера итт бетта гIишлошъераша шоашта хьахьожаяьча капиталовложеней 88 процент йолчарех мара пайда ийца. бац. Кхоачашъяьяц нах чубаха цIеноши соцкультбыта объекташи хьалъяра план.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш а пайда эцанза торонаш а я юрта боахаме. ХIанз декхар сенах латт аьлча, из латт 1978 шера лакха хьувкъам чубара мел эшаш дола гIулакхаш дизза чакхдахарах. Къаьстта теркам тIабахийта боагIа хьайбаш дика Iангара дахара а уж дебадара а.

Халкъа боахама дерригача доакъой къахьегамхой терко тIеерзае еза производства боарам тIа-тIа дегIабоалабара, къахьегам тоабара а цун эффективность айяра а. Тахан Iалаьмате лоархIаме да организаторски кхетам балареи болх тоабар, социалистически яхьа лоархIам кхы а айбар. Укх шера планаши декхараши кхоачашдарца цхьана ерригача предприятеша, колхозаша, совхозаша тешшаме лард йолла еза хьатIадоагIача шера кхы а дикагIа болх бара. бIарчча пятилетка толаме кхоачашъяра.

Кердача Конституце положенеш кхоачашъяро чIоаггIа айбе беза вай берригача паччахьалкхен а боахама а болх, Iаьдален доал дареи органий беррига болх. ХIаьта из дизза доагIа Советашта. КПСС XXV съездо белгал ма-даккхара, уж декхарийла я экономикеи культуреи дегIайоалаяра чIоагIа влияни е, бахача наха эша товараш дукхагIа арахецара, халкъа образоване, унахцIено лораяра, торговле, общественни кхачаи, бытовой гIулакхаш дара болх тоабара йоакхо е. Советий полномочеша царна бокъо лу шоай компетенце боарамга хьежжа республиканскии союзни доалахьарча организацей гIулакхашта влияни е.

КПСС XXV съезда решенеш, Советех дола Законаш кхоачаш а деш, халкъа депутатий городской, районни, юртий, поселкови Советаша цхьадолча даькъе тоабаьб организационно-массови болх. ХIанз цар дукхагIа йоакхо ю перспективни планировани яра, сессеш, исполкомий, массазарча комиссей заседанеш кийчъяра а чакхъяхара а дешашта, лакхденнад депутатий хьинар, депутатски декхар кхоачашдара хьалхара цар бехктокхам.

Цунца цхьана республика Советий балха юкъе дикка доккхий кхоачамбоацараш а да. Дуккхача исполнительни комитеташа йоаггIача бесса кийчъяц сессеши исполкомий заседанеши, из бахьанце докладаш а депутаташа ду къамаьлаш а гIулакхий кIоаргга анализ ца еш хул. Цхьайолча моттигашка сессешка кIезига къамаьлаш ду болхлоехи колхозхоехи болча депутаташа, наг-нагахьа мара яц хьалхагIа тIаийцача решенеех а критически замечанеех а йола информацеш.

ЛоархIаме хIама да массазарча комиссей болх, самодеятельни организацей болх тоабар, цар опыт вIашагIтохар а дIайоаржаяр а. Хадданза тIахьожам лоаттабара массазарча комиссеш шерагIа юкъеоза, депутатски запрос яра бокъонах биззагIа пайда эца, законаш, хьалхагIа тIаийдаь соцамаш кхоачашдара тIехьа тIахьожам лоаттабар духьа депутаташ шерагIа юкъеоза беза халкъа депутатий Советаша.

Советий лоархIам дIахо лакхбара тIаерзаяь йола парте решенеш чакхъяхара кхы а хьинарегIа болх бе беза ерригача исполнительни органаша.

Докладчика белгалдаьккхар доал дара дуккхача органаша, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомаша предприятейи организацейи балха массаза а яхар санна йоакхо ца елга, производства эффективность айярца, арахеца продукци дикагIа хилийтарца, къахьегама коллективаш планаши социалистически декхараши кхоачашдара оарцагIъяхарца дувзаденна дешаш къестадеча шоашкара боаггIача тайпара хьоккхам ца гойтилга.

Тахан чIоагIа лоархIаме да вахар кIоаргга Iомадар, факташтеи явленештеи анализ яр, ерригача организацешцареи къахьегамхошцареи бувзамаш шердар а чIоагIдар а, экономически социальни декхараш дикагIча тайпара кхоачашдарга долха наькъаш лехар. Уж дIадехараш хIара Совето, цун исполнительни комитето, министерстваша, ведомстваша, отдела управлене диззагIа кхоачашдарах тийша ба балха толам.

Советски законодательство дIахо эргадоаккхаш тоадара лард я керда Конституци. Цун ларда тIа тоабанза баргбац советски законаш нийса леладелга Iалашдеча ерригача органий болх. Дувцар да прокуратурах, судах, арбитражах, административни кхыча органех. Из дIадехар лоарзагIа ца доалийташ вахаре чакхдаха деза административни органаша. Советски саг бIубенна хила веза шин паргIато, сий зуламеча элементех тешшаме лорадергхиларах.

Халкъа депутатий Советаша, цар исполнительни распорядительни органаша, министерстваша, ведомстваша, паччахьалкхен а общественни а кхыча организацей кулгалхоша тIехьатетта йиш йоаца гIулакх да Конституце проект ювцача хана цу органий балхах лаьца тийннача предложенешкеи замечанешкеи хьожилга, уж кхоачашъяра де дезараш делга.

ХIанз, Конституци гIаийца даьннача тIехьагIа, мел эшар де деза цун хIара статья, цун хIара положени практикана, вай вахаре юкъеяхьара, уж лоарзагIа ца йоалийташ кхоачашъяра, социалистически демократи дIахо дегIайоалаяра а кIоаргъяра а низ бола средство уж хиларах тарра. Новкъоста Л. И. Брежнева цу указанеца вай Советашта, паччахьалкхен ерригача органашта, берригача гражданашта хьалхашка лоархIаме декхараш оттаду.

Конституци — массанена дола Закон да. Ерригача Советаша, министерстваша, ведомстваша цо дIадехарашка хьежжа бе боагIа шоаш беш бола болх.

Керда Конституци вахара юкъеяхьаро, КПСС ЦК Пленуме белгал ма-даккхара, миллионаш болча советски наха торо лургья экономикана доал деча, паччахьалкхен аппарата балха тIахьожам лоаттабеча кхы а хьинарегIа дакъа лаца.

СССР кердача Конституце, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленуме, СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаяь КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совето, РСФСР Лакхехьарча Совето цхьана яьча торжественни заседане новкъоста Л. И. Брежнева яьча докладаша чIоаггIа теркам тIа а ээаб хьинар а айдаьд советски наьха. СССР керда Конституци вай халкъо тIаийцад Советски Даьхе тоаяра, цун низи сийи чIоагIдара, граждании кхоллама низаш дегIаоалдара эша хьалаш хилийтара ленински парте ю йоакхо санна.

Советски нах тIа-тIа чIоагIагIа кхоталу хьамсарча Коммунистически партена гонахьа. Цар чIоаггIа мога а ду. хьал а доац ленински ЦК, Политбюрос, дегIаенача социализма общества Керттера Закон кийчдеча доккха дакъа лаьцача парте Централыш Комитета Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева бу болх.

Докладчика тешам белар СССР кердача Конституце дегаш ураоттадаьча, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленума решенешца. Пленуме а СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе а нов. Л. И. Брежнева яьча докладий выводашеи положенешеи хьалхле а лелаеш республика къахьегамхоша коммунизм хьалъеча вай Даьхе кердача къахьегама толамашца гIадъягара шоай низ дIакхоачар дергхиларах.

* * *

Докладах яьча пренешка эггара хьалха къамаьл дир халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председатела депутата **В. М. Шамардина.** Цо аьлар, кердача Конституце дукха положенеш Советашта хетаяь я. Укхаза Советех керда цIи а тиллай, общества цар моттиг къаьгга белгал а яьй. Цу дерригнеша вайна хьалхашка дукха декхараш уттаду. Цудухьа города а районий а Советий депутаташ уйла еш ба шоай практически балха кердача Керттерча Законах хьайоагIа малагIа выводаш е еза, конституционни нормаш тIаэцаро фу де декхарийла бу халкъо Советашка бахийтараш, яхаш. Цар уж декхарийла бу эггара хьалха чIоагIагIча тайпара депутаташа нахацара бувзамаш чIоагIдара. Конституцена юкъейихьай харжархой наказех йола керда статья. ХIанз цар лоархIам а харжархоша тIадилла гIулакх кхоачашдара бола бехктокхам а кхы а чIоагIагIа лакхлу. Халахете а, кIезига яц харжархой собранешка могадаь дола наказаш тIехьгIа цхьацадолча бахьанашца кхоачаш ца деш дусаш моттигаш. Масала, скори помоща станции машиннаькъахой больница больничии корпуси хьалъяра хьакъехьара наказаш. 1976 шера кхоачашде лаьрхIа дар уж. Бакъда уж наказаш плана юкъе доацаш да, хIаьта цу гIулакха хьожаяь е материалаш а е ахча а дац.

Нахацарча бувзамах дувцача хана хьовха ца деш дита йиш яц къахьегамхой письмоща, заявленеща, жалобаща беш болча балхах дола дош. Къахьегамхой жалобашка хьажа а уж къестае а езаш йолча моллагIча органо ший балха тIехь тахан кхоачашъе езарех, ше мара йоаца принцип я бокъонца дог а лазаш, йоаггIача тайпара йоакхо а еш из гIулакх цо чакхдоаккхаш хилар.

Бакъда хIанз а йолаш я исполкомий аппараташка а дуккхача учреждениешка, организацешка, предприятешка гIулакхаш тIарча наха граждании письмошцара болх формально - бюрократически лелабеш моттигаш.

Советий декхараш кхоачашдара дукха нах юкъеозилга дукхагIча даькъе тIаийеш йола решенеш дIайовзийтарах, кхача езача дIакхачийтарах тийша да. Бакъда, городской Совето къестадеш долча дуккхача дешаех хIанз а лерттIа харжархой дIакхетабац депуташа.

Нов. Шамардина дIахо аьлар: Грознерча къахьегамхоша карарча шера паччахьалкхен планаш толаме кхоачашъю. Дукха балхаш даьд «города» боахам дегIабоалабара даькъе. Тоалуш, хозлуш йоагIа Грозный, хIаьта цу гIулакха кIезига новкъостал дац бахача наха. Бакъда дукха къоастаданза дешаш да капитальни гIирсаш хьаллара даькъе, эггара хьалха социально - культурни бытовойи гIулакхашта йола объекташ хьалъяра даькъе. Дукха балхаш де дезаш да города боахам дикагIа вIаштIехьбаккхара, кхоачам хиллал баха нах хица, доагорца, электроэнергеца Iалашбара, дIадаха дезаш да городской пассажирски транспорта балхацара кхоачамбоацараш. Цу гIулакха кийчъяь перспективни программа я тха. хIаьта городской партийни организаце хьалхленца из программа кхоачашъе кийча а ба Грознера къахьегамхой.

Къамаьл де дош лу Хаян-Кортяхача мехкдаьтта дIачудеттача станце оператора депутата **Р. И. Крючковaна.** Керда Конституци депутатий статусах дола закон да, йоах цо. хIара депутатагара цо дIадех бокъонаши законо лорадеш дола граждании хьашташи телхаделга дIадаккхара кхы а хьинарегIа де доагIар делга, хIаьта паччахьалкхен органаш декхарийла я цар шоай полномочеш кхоачашъяра царна новкъостал де.

Тхоай депутатски балха тIа цу тайпара новкъостал тхона халданза деш да. Законодательни предположеней массазарча комиссе член йола со дакъа лоацаш хиннай Гудермески районе соцзаконности правопорядока лораярга. Ленински районе алкоголизмацарча къовсама хьакъехьара закон кхоачашдарга хьожача хана. Каст-каста къестае езаш хул со къахьегамхой жалобаш. ХIаьта цу хана тхона массаза а доккха новкъостал ду юридически болхлоша, республикански прокуратура, чурча гIулакхий министерства болхлоша.

Оратора дувц харжархой наказий хьакъехьара керда статья Конституцена юкъеяхьар боккха лоархIам болаш хIама хиларах. Цо белгалдоакк, харжархой наказаш кхоачашдара гIулакха хила боагIача тайпара шоаш бехктокхаме ца лоархIаш кулгалхой хIанз а болаш хилар Иштта. Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене чIоагIа гоаяьй Алды яхача поселкера № 39 йола школа хьалъяь ца йоаккхаш. Цу управлене тояь ца йоаккхаш латт дешархой кхыча школашка дIа-юха бийкъа йола № 25 йола школа. Наказаш кхоачашдара теркам тIабохийташ хила беза депутаташ хинна ца Iеш предприятей. гIишлой учреждений кулгалхой а.

Со болх беш йолча Къилбаседа - Кавказа мехкдаьтта проводий управлене коллективо, берригача советски наха а санна, чIоагIа дог айденна тIаийцар СССР керда Конституци. Цун проект ювцача хана кердача тайпара къахьегама хьинар айделар коллективе. Октябра 60 шу дизара сийна тIаийца доккхагIдола декхараш кхоачашдаьд. Массане а тхоашта могар дергда оаха СССР кердача Конституце дIачIоагIъяь йола сийрда идеалаш кхоачашъяра

Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза тракториста депутата **М. М. Абаразакова** аьлар. парте планашцеи карагIдаьннарашцеи шийкъахьегама дакъа а гу шийна. Цо дийцар пятилетка шоллагIча шера колхоза лаьтта леладераша доахача толамех, хьалхашка латтача декхарех. Колхозе тоъац механизаторий кадраш. лерттIа йоакхо яц наьха быт вIаштIехьъяккхара, станица тоаяра.

Облсовпрофа председатела **О. С. Беляева** дийцар республика профсоюзаша СССР Конституце проект, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленумои СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессеи решенеш ювцача лоацача даькъах, паччахьалкхени общественнии гIулакхашта доал деча къахьегамхой юкъеозара беча балхах.

Сийлахь - боккхача Октябра сийна укх шера йоаржаяь хинна социалистически яхь чIоагIа айеннаяр. Из йIаьхий хилар дуккхача творчески инициативашца. Производства эффективность лакхъечеи хIара балха моттиге пайда эцанза йиса резерваш хьагучаяхараи царех бизза пайда эцараи тIаерзаяь йола социалистически яхь дегIайоалаечеи дикка дакъа юкъедихьад производстве хьалхалаттарашеи новаторашеи.

Юртарча профсоюзни организацеша керттера теркам тIаухийт производства дегIайоалаяра керда торонаш хьагучаяхара.

Укх тIеххьарча хана профсоюзаш боахама органашца цхьана дуккхагIа терко тIаахийта яьнинай къахьегама овсарле лакхъяра, кадраш балха тIа дIачIоагIъяра къахьегамеи общественнии дисциплина чIоагIъяра йоккха влияни еш дола производственнии социальнии дешаш комплексно чакхдахара. Боккха лоархIам бола болх бу профсоюзаша санаторешка, профилакторешка, пансионаташка, салоIача цIеношка, туристически базашка къахьегамхой унахцIено лораяйташ.

Цунца цхьана, нов. Беляева белгалдаьккхар, дуккхача боахамеи паччахьалкхени кулгалхоша социальни дешай хIанз а кхоачам болаш йоакхо ца елга.

Болх бара лерттIа хьалаш хьаделга, къахьегам лорабелга, гIишлош хьалъяр, бахача наха юкъе цIенош дIа-юха декъар тоадарца, сома бешамаш дегIайоалаярца, къахьегама законодательство кхоачашъяра тIахьожам лоаттабарца дувзаденна дешаш советски, боахама органаща, министерстваща ведомстваща цхьана къестадара шоашта еннача шеррача бокъонех дикагIа пайда ийбе беза профсоюзаша.

Трибуна тIа ва Малгобекски бурув тохара балхий управлене мастер депутат **В. Б. Беков.** Цо аьлар, района промышленноста къахьегамхоша. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара баха ма-боаггIара накъабахара яьржача яхьа юкъе а баха. 21 октябре кхоачашъяьй продукци йохкареи цун керттера тайпаш дахареи итт бетта план. Планал совгIа ехкай 640 эзар сома продукци. Дика хьожамаш даьхад района юрта боахама къахьегамхоша а.

Из ишта дале а, районе хIанз а тIехьа йолаш я тIехьаюса предприятеш. Дуккхача хана тIехьаюсачарна юкъера хьаяла могаш яц кирпишкий завод, планагIа хьахьожадаьча ахчах пайда эцаш яц СУ-9 № 3 йола участоки «Чечингсельстрой» участоки, план кхоачашъе карагIдаьннадац «Малгобекнефта» НГДУ ОРС-а.

Укх тIеххьарча хана районе кIезиг-дукха тоадаьд къахьегамхоша дIадехарашкеи хьаштешкеи хьожилга. Из ала доагIа хица, газаца, телефонаща Iалашо ярах. бытови гIулакх дарах. Бакъда, беррига кулгалхой бац жилищно - бытовиш культурнии гIирсаш дара декхара лоархIам лерттIа бовзаш. Цхьайолча юрташка воча хьале я культпросветучреждениеш, банеш, медпункташ яц.

Социально - экономически декхараш кхоачашдеча боккхача лоархIаме хIама да, аьлар оратора, общественни организацешца цхьана депутаташа цхьана шоай болх вIаштIехьбаккхар. Кхалмаькъ советий, кънача специалистий советий, халкъа дружинаи, домови комитетийи кхыча общественни организацейи болх тоабе беза.

— Конституци аллха дувзаденна да кагирхошца, комсомольцашца, тха балхаца, кагийча наьхеи мехкарийи бытаца, салоIамца, аьлар ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара депутата **Т. У. Махмудхаджиевас.**

Из лоархIаме документ дувцаш хиларо КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча республика кагирхой къахьегамеи политически хьинар чIоагIа айдир. Шерра баьржар «Эффективностеи дикалеи пятилеткана — кагирхой хьинари кхолламий» яха патриотически болам. Промышленностеи юрта боахамеи дерригача доакъошкара 5,5 эзар къонача къахьегамхочо. 274 комсомольско-кагирхой коллективо Октябрьски юбилей тIакхоачаш кхоачашйир пятилетка шин шера заданеш. Областной студенчески отрядерча 2700 саго укх шера пайда ийцар 2,5 миллион сома капиталовложенех.

Кердача Конституце тIа закон а деш дIачIоагIдаьд хIаравар юкъера дешар дийша хулга. Цо дIадех комсомольски организацешкара беррига кагий нахи мехкарийи дешара юкъеозара беш бола болх айбелга, цу гIулакха эша хьалаш хьадара дукхагIа йоакхо елга.

Шеко яц, кхыча общественни организацешта санна ленински комсомола законодательни инициатива тела, политически, боахамеи социальнии декхараш кхоачашдеча шерра дакъа лаца бокъо луш йолча Конституце тIара принципиальни положени боккхача лоархIаме хургхиларах. Республика моттигерча Советашта чувоагIа 30 шу даланза вола 3519 депутат е верригнех 37 процент, царех 2154 ВЛКСМ член ва. Республика комсомола комитеташа шоай декхар лерхI Керттерча Закона кIоарга чулоацам хIара къоначувна бовзийтилга. Конституце хIара статья, положени комсомольски организацеша шоай ходадам болаш долча гIулакхашца чакхйоахаш хулга.

Грозненски ТЭЦ-2 коллективо дег тIара раьза хинна хьаллаьцад СССР Керттера Закон, аьлар сессе ше къамаьл деш парови турбинай машиниста гIончас **Р. А. Вансовича.** Тхо геттара мутIахьа да Конституце тIарча 14-ча статьяна. Тха коллективерча дукхагIбарашта къахьегам декхар хинна ца Iеш вахара хиланза даргдоацар а хинна дIаэттад. Къахьегама ветеранаш, производстве хьалхалаттараш вайцига чIоагIа сий деши лоархIаши ба. Ветераний цIераш предприятей Сийлеи книжка тIа дIаязъю, цар сурташ стендаш тIа доах. Эггара хьалха хьалхалаттарашта тел чубаха цIенош, санаторешка, салаIара цIеношка ахара путевкаш.

Бакъда, Конституце тIа дIаязъяьча йоккхийча бокъонех лаьца дувцача хана вай дицдалийта йиш йолаш дац декхараш, закона хьалхашкара бехктокхам. Вай общества принципашца тарлургдолаш дац общественно - пайданеча къахьегамах къехкилга. Бакъда, из конституционни декхар массане а кхоачашдац. Вайцига кIезига бац хьаьнала къахьегаца туга тунеядцаш. Цу тайпарчарца лоаттабу къовсам чIоагIбе беза.

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела **Н. К. Байбулатова** ший къамаьл хетадаьдар республике халкъа образовани дIахо дегIайоалаяра проблемашта. Цо аьлар, Советски Iаьдала шерашка Нохч - ГIалгIайчено халкъа образоване даькъе даьха толамаш массанена довзаш вайх хIаране чIоагIа доккхал деши да. Сийлахь - боккха Октябрь балалехьа шоай меттала йоазув доаца халкъаш даьхача, кхыметтел 1926 шера а 90 процент совгIа нах дешар ца хоаш хиннача республике хIанз толамца чакхдоаккхаш да берригаш юкъера дешар хоеш хулга. болх беш я 280 эзар саг чу а лоацаш, 566 юкъаробразовательни школа, хIаьта йолаш я иштта шерра профессионально - технически училищай, лаьрххIача юкъерча дешара заведеней сеть, шиъ лакхера дешара заведени. Тахан республика школашка болх беш ва 13 эзар гаргга хьехархо, шоашта юкъе 63 процент лакхереи 32 процент лаьрххIа юкъереи образовани яраш а болаш.

Бакъда, дешар вIаштIехьдоаккхача баь болх кхоачам болаш ба ала йиш йолаш дац вай. 1976 шера республике юкъера образовани слар хьалхарча классашка дIаэттарех 67,3 процент барашта, укх карарча 1977 шера — 77. Ма-дарра аьлча, деша долалуча хIара эзар берах юкъерча образованега ца кхоачаш вус 230 саг.

Шеко яц, из деррига вай республика просвещене министерства, цун моттигерча отделай, школай кулгалхой балха тIа доккхий кхоачамбоацараши дизза эисараши хилар бахьан долаш нийсдаларах. ЦIенхаштта критика е йоагIа берригаш юкъера дешар чакхдаьккха хулга Iалашдара гIулакх керттерча даькъе халкъа образоване органий декхар лархIарца цхьайолча районий балха тIа чIоагIъеннача практикана а. ХIара денна терко е езаши кулгалде дезаши долча цу лоархIамеча дешацара шоай моттиги лоархIами хIанз а хаьдда къоастабаьбац ерригача халкъа Советий исполкомаша. Вай Iалашдаьдац массанахьа берригаш бархI классаш яха хулга а. Наурски, Шелковской, Урус-Мартановски районашка хIара шера итташ бераш дус школашка хьа ца ухаш. Цхьайолча районашка кхоачаш ца еш юс школашка хьаяьча интернаташка бераш хьайийдара план.

Трибуна тIа ва Нохч-ГIалгIай АССР юстице министр **И. А. Албастов.**

— Проект а, цул тIехьагIа Конституци ше а ювцаро, — аьлар цо, — юстице министерства, судий, нотариата, адвокатура болхлой инициатива, творчески хьинар совдаьккхар. Из правосуди кхоачашъяра, юстице учрежденей балха боарам цхьадолча даькъе лакхбара гIо дир. Цунца цхьана тха балха тIа долаш да цIенхаштта кхоачамбоацараши къоастаянза йола проблемаши.

СССР Конституце вай законодательни практике духхьашха цхьана вIашагIтехай деррагача лагIан йолча халкъа депутатий Советий балхахи полномочехи йола керттера положенеш. Боахамеи социально-культурнии дегIаахара дешаш кхоачашдарца цхьана Конституце дIачIоагIду халкъа тешам беннарий советски законаш лораеча ха тIа латта везаш хиларах, бокъо телхаярца къовсам лоаттабе безаш хиларах дола декхар. Кердача дIадехарашка хьежжа корта бохабу малараш совдахарца, хулиганстваца, тунеядстваца, моттигерча реакционни Iадалех тIехьадисарашца кхы а чIоагIагIа къовсам лоаттабе, кхетам балара болх тоабе декхарийла я Советаш.

ТIаккха зуламаш дараи бокъонаш кхыча тайпара телхаяран боарам, чакхдоаккхача гIулакхашка хьежжа боацаш, лакха бус, хIаьта, халкъа депутатий Советаш юкъе а йолаш, советски, административни, боахама органий профилактически балхах, из система йоацаши тIагIертта боацаши хиларах, бала безаш бола пайда хьабалац. Вайцига хIанз а тIехьа холуш дац юртарча моттигашка тIабаьхкача специалисташта — лорашта, хьехархошта, кхычарна духьала националистически уйлаш йолча антиобщественни элементашкара гучадувла хулигански гIулакхаш санна йола сийдоаца факташ нонагIо лаьгIъялар.

Республике кIезига бац общества рузкъах бакхаш, зуламаш деши сакхетама чIоагIа боаца гражданаш телхабеши бола общественно - пайдане бола болх ца бу нах. ХIаьта халкъа депутатий Советаша царца лоаттабе беза къовсам ма-боаггIа вIаштIехьбаьккхабац. Лодара лостам тел общественно - пайданеча балхах къехкача наха гонахьа беча чурча гIулакхий отделий, предприятейи организацейи коллективай балха, обществана уж гоамлургбола хьалаш вIаштIехьдаьхадац.

«Грозненский рабочий» газета редактора депутата **Д. К. Безугле** дийцар берригача мехка санна, вай республика а массови информаце средствай укх тIеххьарча хана эггара актуальни дола декхар СССР Конституце проект ювцилга, цунна пропаганда ярен из яшхарен хиларах. Из болх Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара еча кийчонца, юбилейни шера заданеш толамца кхоачашъяра тIехь йола социалистически яхь йоаржаярца айхха бувзабеш чакхбаьхар. Биъ бетта «Грозненский рабочий» оагIонаш тIа кепатехар болхлой, колхозхой, специалистий проект ювцара хетаьча 300 совгIа материала. Уж журналистий материалаш йоацаш я. Цул совгIа, оаха тийлар партийни комитетий пленумашкара, Советий сессешкара, тайп-тайпарча собранешкара, сходашкара, агитаторий, политинформаторий беседашкара йола дукха отчеташ. Укх гаргга хана РСФСР-ея автономни республикаи Конституцеш ювца езаш да вай. Из деча оаха пайда эцаргба Iоаьча опытах.

Республика кепайоазон керттера тема хьалхагIа санна советски наьха доттагIален къахьегама вошален тема я. Вай юкъара теркам тIаоза безаш я советски сага куралеи ший мах бовзареи тема. Кепайоазон декхар да Конституце хIара положене, хIара статьяй, хIара мугIара кIоаргга маIан берригача советски наьха сакхетамга дIакхоачадар.

Къамаьл ду Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра депутата **А. Ф. Буза.** Цо аьлар, чурча органий болхлошта чIоаггIа хьашт долаш я сага бокъонаш, чуIеча цIеношта йола граждании бокъонаш лораеш, обществана духьаларча зуламашца машар боацаш хила, массе оагIорахьара общественни порядок лорае, паччахьалкхени общественнии рузкъа лечкъадерашца, цунна доал ца дерашца къовсам лоаттабе, халкъа рузкъа кхом бе уж декхарийла беш йола Конституце статьяш.

Чурча гIулакхий министерство кхы тIа де дезарий планаш кийчъеш я. Уж кхоачашъяро торо хулийтаргья цун ерригача звеньяй болх тоабе, социалистически законности граждании бокъонаши телхаелта дIадаккха, правонарушенеш ца хилийтара профилактика яра болх айбе. Оаха сагото еш хIама да социалистически доалахье лораяра даькъе долаш дола кхоачамбоацараш. Республика экономикана хьалхагIа а санна доккха зе ду товараши материалаши ца тоъаш, лечкъаеш, телкаеш хиларо. ДIахо эргабаьккха тоабе безаш а эффективнегIа бе безаш а ба правонарушенешта профилактика яра болх. ЧIоагIа эсала лел вай правопорядка опорни пункташ вIашагIйохкара болх. ДикагIа вIаштIехьбаккха беза опорни пунктай депутатски группай болх, правонарушенеш ца хилийтарца дувзаденна дола дешаш цар сихагIа къестадергдолаш царна новкъостал де деза.

Нов. Буза иштта дийцар берашта кхетам балара, общественно-пайданеча къахьегама уж кийчбара хьакъехьарча дешах а.

— Вай демократизмо хьахьокх паччахьалкхен Iаьдала эггара дукхагIа нах юкъебоагIаш йолча Советий лоархIам лакхлуш хиларо, — аьлар халкъа депутатий Ачхой-Мартановски районии Совета исполкома председатела депутата **М. М. Керимова.** Аллха тха районе хержа ва Советий 562 депутат, царна новкъостал ду уж шерра хьаллоац общественносто. Советий балха тIехь ший тайпара белгало йолаш хIама да депутаташа шоай коллективашкарча гIулакхашта дикагIча оагIорахьа цар влияни еш хилар. Из къаьстта дика гуш хилар керда Конституци ювцача а из тIаэцача а хана. ТIеххьарча шера тха района Советаша дийца хIара шоллагIа дола дош массазарча комиссеша дакъа а лоацаш кийчдаь да.

КПСС Нажай-Юртовски райкома хьалхарча секретара депутата **Л. М. Харсанова** аьлар, района къахьегамхоша чIоагIа раьза болаш а йизза могаеш а тIаийцар КПСС ЦК октябрьски (1977 шера) Пленума решенеш, СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча аргIан йоацача сессе итогаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева кIоаргга чулоацам болча доклада положенеши выводаши.

Нажай-Юрта районера масалаш а кхувлаш оратора хьахьекхар хьалха паччахьа Россе тIехьайиса хиннача йистошка Советски Iаьдал латтача шерашка экономикеи культуреи мишта дегIаенай. ХIанз районе 11 колхози совхози я, колхозий хьайбаш кхоаба объединени, колхозий юкъара лесхоз, колхозий юкъара дIа-юха лела механизировании колонна я. Кхашка болх беш я 300 гаргга трактор, дукха кхьйола техника. Дика тоаденнад районе нахага дешийтилга, унахцIено лораяр, культура. 54 юкъарча дешара школашка дешаш 15 эзар гаргга бер да. Чакхдаьннад массанега юкъера дешар дешийтилга довлар. Районерча школашка болх беш 970 хьехархо ва, революци ялалехьа цхьаккха хьехархо хиннавац цига. Оратора дIахо дийцар Нажай-Юртовски района къахьегамхоша Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тIаийца социалистически декхараш толаме кхоачашдаь хиларах. Района кхоачашъяьй шура, баьцалдараш, сом, тха, фуаш, кхьйола продукташ кийчъяра планаш. ЦхьоалагIа ноябрь хьатIаккхоачаш кхоачашйир района паччахьалкхенга тхьамкен дулхи доахара шин шера план.

* * *

Дийцача дешах боагIаш бола соцам тIаийцар сессе.

«ГОРСКНЕФТЬ» НГДУ—40 ШУ

Укх юбилейни шера ши цIей дездир «Горскнефть» мехкдаьтта доаккхача управлене коллективо. Цкъа-дале, берригача советски нахаца цкъоана укхазара мехкдаьтта доахараш дикача толамашца накъабаьккар Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизарга, шоллагIа-дале, укх шера цар дездир шоай управлене 40 шу дизар.

КIезиг-дукха цун исторех.

1936 шера геолога Н. Д. Елина хьалхленца Горагорскана юхе бурув техар мехкдаьтта тохкараша № 2 йолча скважинана. Чокраксхи оалача тIоанашка кхоачаш 1126—1134 метр кIоаргал долча цу скважино делар хьалхара промышленни мехкдаьтта. Из бахьан долаш Горски районе шерра дIадаьржар мехкдаьтта лохилга.

1937 шера № 8 йолча скважино мехкдаьтта кIеж техар, дийнахьи буси 400 тонн «Iаьржа дошув» а луш. Доккха цIей дар из мехкдаьтта доаккхараштa. Цул тIехьагIа низ бола мехкдаьтта кIеж техар №№ 12, 13 йолча скважинаша.

Цу шера август бетта мехкдаьтта доаллача цу моттига ларда тIа вIашагIъеллар «Горскнефть» аьнна цIи тилла трест. Керда гIишлонаш хьалъе йолайир цига. ШоллагIча шера нах чухайшар доккхача 15 цIеношка. Цига бахя хайшараш бар мехкдаьтта доалла моттигаш лехараш а из доаккхараш а. Кхы а цхьа шу далалехьа цига хьалъяь яьккхар компрессорни станци. Монтажникаша - стахановцаша болх бе йолаялийтар цу хана боккха низ болаш лоархIаш хинна из объект. Цига къаьстта белгалбаьлар механикаш В. А. Ситников, А. В. Карин, А. В. Богославов, Ф. А. Ульянкин.

Мехкдаьтта доалла моттиг хьайийлла ши шу долаш цига болх беш яр 31 скважина, цер денна мехкдаьтта 480 эзар тонн дар. Мехкдаьтта тохкаш ду балхаш дIахохьаш дар.

1956 шера «Горскнефть» НПУ балхаш деш яр мехкдаьтта доалла къаьна Горскаи Али-Юрти яха моттигаш юха а юкъеозаш. 2100 метр кIоаргал а долаш бурув техар №№ 100, 101 йолча Али-Юртарча скважинашта. Геологаша лийрхIача бесса дийнахьи буси 8 миллиметр сомача штуцер чугIолла 350 тонн продукци а луш кIеж техар цхьаи скважино.

ХIаьта 1959 шера цига техкача мезозойски тIоанашка гучаяьлар, мехкдаьтти гази дуккагIа яккха торо хилийта моттигаш. Цул тIехьагIа пхи шу даьлча, 1964 шера Эльдарово яхача моттиге гучаяьлар кхы цхьаькха а мехкдаьтта район. Грозненски буровикаш болабелар меловой тIоанашка кхача. «Грознефтеразведка» треста болх дIаболабир «Эльдарово-Орлиная» яхача участке. Боккха низ бола кIеж техар № 45 — Эльдарова яхача скважино.

Цу шера планагIа даккха дезаш хиннача 988050 тонн мехкдаьтта меттел даьккхар 1035382 тонн, хIаьта газ 81070 миллион кубически метр яккха езача, 84798 миллион кубометр яьлар.

Пятилетка шерашка «Горскнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене коллективо дейи буси доаккха мехкдаьтта 3810 тоннагара 10,1 эзар тоннага дIаккхаьчар, хIаьта газ йоаккхилга 4,3-зза алсамдаьлар.

Мехкдаьттен гази йоаккхилга совдаккхара эргаяккха йийзар уж Iоаю система. Укх тIехьарча итт шера Эльдарово, Али-Юрт яхача мехкдаьтта доахача моттигашка дикка тоадаьд из гIулакх, хьалъяьй мехкдаьттен гази Iоаю объекташ, оттаяьй центральни траппи устройство, лаьрххIа йола хина насосни, сепарацйонни станцеш, итташ километраш водопроводаш, электропередачаш яхкай.

Боккха низ болча вай ханарча техника новкъосталца 1956—1972 шерашка дикка дегIадоаладир мезозойски тIоанашкара мехкдаьтта а газ а йоаккхилга.

Бакъда, 1973 шера дены карагано - чокраксхи в лакхерча а тIоанашкара мехкдаьтта кIезигагIа хиларца лоьдала доладелар мехкдаьттен гази йоаккхилга.

«Горскнефть» мехкдаьттахошта хьалхашка декхар эттар углеводородни бедал тIоанех дIакъоастаяра болх тоабе, из сихагIа кхоачашде аьнна. Из кхоачаш а дир.

9-ча пятилетке управлене болхлоша даьккхар 13473,7 тонн мехкдаьтта, планал совгIа даьккхар 102,5 эзар тонн да.

1976 шу Советий мехка историе чу дера КПСС XXV съезд хинна шу санна. Цу съезда социамаша берриге советски нах оарцагIбаьхар шерра социалистически яхь а йоаржаяь, кердача лакхленашка кхачара. Сийлахь - боккхача Дай-мехка духьа къахьегаро доккхий толамаш дахийтар «Горскнефть» НГДУ коллективага: план кхоачашъяь ца Iеш, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера хьалхашка оттадаь хинна доккхий декхараш а тIеххоачашдир. 22 декабре рапорт делар массе доакъошкара план кхоачашъярах, цунца торо хилар шу чаккхдоаллац планал совгIа кхы а 41600 тонн мехкдаьтта дала.

«Производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIа пятилетка толамца чакхъяккхара йоаржаяьча социалистически яхьах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК социам хьал а лоацаш мехкдаьттен гази доаккхача «Горскнефть» управлене болхлоша шерра социалистически яхь йоаржайир иттлагIча пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяран Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара цIейна даха ма-доагIара накъадахаран. НГДУ 40 шу дизара сийца а яхь йоаржайир.

Октябра 60 шу дизара яьржача яхье котбаьннараштa делар граждански тIема турпала Николай Федорович Гикало цIерагIа приз-совгIат. Цу дерригнеша торо хилийтар шу долалуш тIаийца социалистически декхараш хьалхарча ах шера кхоачашде.

Укх шера итт бетта коллективо планал совгIа даькхад 32100 тонн мехкдаьтта. Шера тIаийца хиннача декхарел тIех да из.

ХIаьта продукци паччахьалкхенга дIакхачийтара шера план 101,7 процент кхоачашъяьй, къахьегама овсарле 3,6 процент алсамъяьннай. Планал совгIа дIаяхийта продукци 213 эзар сома маьха я.

Геттара хоза хеташ белгалдаккха дог доагIа ерригача цехаша, участкаша, службаша шоай планаш кхоачашъяь ца Iеш, социалистически декхараш а кхоачашдарца «уллув цхьаккхе тIехьавусар воацаш бе болх!» яха гIулакх чакхдоаккхилга.

Производственни хьокхамаш лакха хилара керттера бахьан да ерригача коллективо хьинаре къахьегар. Лакхе дийца толамаш доахача юкъе доккха дакъа диллад промысловикий, скважинашта капитальни а лаьттан кIала а ремонт ерий, тIоанашка давлени лоаттаерий, мехкдаьтта дIадахийта кайчдечеи цуна перекачка ечеп болхлой йоккхача коллективо.

Дукха дика болхлой ба коллективе хьинаре къахьегарца белгалбаьнна. Уж ба РИТС-1 мехкдаьттен гази доаккха оператор И. М. Никольский, РИТС-2 оператор А. И. Ширяев, УПВС машинисташ И. И. Щербаков, Ф. М. Малюков, газоэлектросварщик Е. Я. Лавренко, скважинашта лаьттан кIала ремонт ю В. А. Бурлеев, ПТО начальник Г. М. Солнышкин.

Производствана дукха низ дIабеннаб НГДУ ветеранаша, РИТС-1 смена начальника А. П. Чурилова, УПВС начальника В. И. Лопатина, сетевой района начальника Д. В. Колпикова, ПТО вокхагIа волча инженера А. М. Сергеева, скважинашта лаьттан кIала ремонт еча оператора А. Ф. Великова, кхы дуккхачар.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна ше кийчдаь совгIаташ дIахо дебадеш къахьегаш я из коллектив.

З. СИЗОВА,
«Грознефть» объединене НИС йоккхагIа йола инженер.

ИттлагIча пятилетка кхоалагIча шерара кхашкара бIаьстан балхаш ханнахьен дикен дIадоладара мел эша юртбоахама техника сихха тоаяь яккхара вай республикера берригa колхозхойн совхозий болхлойн тIахьехаш шелковчанаша даь кхайкарал чIоагIа къоабалдеш хьаллаьца къахьегаш ба укх денošка Грозненски района «Юбилейный» совхоза механически мастерске болхлой а механизатораш а.

Сихбенна техника тоаеш ба Ибиев Хайрулас кулгалдеча тракторни бригадацара механизатораш. ХIанзле а 7-нех ялат дIадув 4 сеялка, 10-нех 6 культиватор, 10-нех 7 опрыскиватель тоаяь баьннаб уж.

СУРТА ТIА: механизатор Дудуев Хьасани мастер-наладчик Бегиев Салаудии (юкъе латтар). Цар балхага хьожаш ва бригадир Ибиев Хайрула (аьттехьа латтар).

К. ЛИТОВЧЕНКО сурт.

ШОАЙ ДОШ КХОАЧАЩДИР

Нагахьа саг хургвац вермишель, макаронаш ца юаш, мел дика я «мергIилг» яха макаронаш, фуаш теха яь вермишель. Мел дукха саг бераштa, мехкараштa «палочкаш» яха хьажкIий чоалпаш. Уж хьаю Грозненски макаронни фабрике. Бахача наха шиб продукци дукха езилга а ховш, царна кхоачам балла из хилийта гIерт цу фабрика йоккха йоаца коллектив.

Укх дезача шера къаьстта дика къахьийгар макаронаш ераша. Шу дIадолалушше а Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кховаткъа шу дизара сийна доккхий декхараш тIа а ийца, уж кхоачашдара тIехьа шерра яхь йоаржайир. ХIара болхлочо къахьийгар боккхача бехктокхаме хеташ уж кхоачашдара.

Къахьегам дика вIаштIехьбаккхар бахьан долаш, балха ханах бизза пайда эцарах руза къан кхом барах, чура торонаш производствана юкъейоалаярах доккхий толамаш доахаделар царна Сийлахь-боккхача Октябра накъаболхаш — 10 бетта план 20 октябре кхоачашйир. ПланагIа 1792 эзар сома маьха продукци дIаяхьийта йоагIача метта 1869 эзар сома маьха дIаяхьийтар. Из хул соахка цу хана яхьийта хинначул 4,9 процент дуккагIа. ХIаьта тоннажага диллача кхы а боккхагIа толам баьккхар коллективо.

10 бетта планагIа 3945 тонн тайп-тайпара продукци арахеца езаш яр коллектив. Цу хана цо хьайир 4316 тонн, вешта аьлча 371 тонн дуккагIа. Из хул бетта йоагIар миссел. Цу тайпара, тоннажага диллача 11 бетта йола задани кхоачашъяь накъабахар Сийлахьча Октябра юбилейна фабрика болхлой.

Цар боккха къозсам доаттабир хьаеш йолча продукце дикал лакхъяра тIехьа. Из бахьан долаш дика хилар фабрика макаронаш, рожкеш, ракушкаш, вермишель, хьажкIий «палочкаш».

Планови заданеш тIеххкхоачашъелга хьахилар къахьегама овсарле лакхъяра чотах. 10 бетта план 2,3 процент лакхйир из, хIаьта соахка цу хана хинначунца ниийсйича 4,9 процент дуккагIа.

Уж толамаш доахача къаьстта болх дика бу макаронин цехо. Социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа Орехова Тамара Васильевнеи Цвегун Нина Кирилловнеи керте латта бригадаш. Цу цехе белгалбаьнна дика къахьегаш ба Омарова Мария, Берначева Аня, Магомадова Нагу, Наврузова Марем, Автабаева Ляля, Мусханова Катя, кхыбараш. Цар шоаш тIаийца социалистически декхараш гаьнна тIеххкхоачашдир.

— Пятилетка шоллагIча шера задани шоаш йиллача ханал дикка хьалха кхоачашъе лерхIаш ба тха болхлой, — аьлар фабрика экономиста Иванова Лилия Николаевнас.

Ю. ЮСУПОВ.

Мишта кхоачашду социалистически декхараш

НАХА ТОВР ДЕ ГIЕРТАШ

1977 шу долалуш, бытовой гIулакхаш деча министерствана чуйоагIача кога гIирс тоабечен тегачен фабрика коллективо тIаийцача социалистически декхараш тIа дIаяздаьдар: бахача наха бытовой гIулакхаш дара шера план 29 декабре кхоачашъе; планал совгIа 30 эзар сома маьха бахача наха бытовой гIулакхаш де; арахецача продукцега дIабола мах лохбари производственни план тIеххкхоачашъяри чотах планал тIех бу пайда 1,5 процент лакхбе; механизаци дIахо юкъейоалаяри цох пайда дикагIа эцари бахьан долаш къахьегама овсарле 1,6 процент айе; бедал, материалаш, электроэнерги 2,6 эзар сома кхое; кхояьча бедалахи материалахи 2,8 эзар сома маьха продукци хьае; 1 эзар сомал дуккагIа пайда лургбола 3 рационализаторски предложени производствана юкъейоалае; Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарга дикача толамашца накъагIо: и. кх. дI.

Цу тайпара дар кога гIирс тоабечен тегачен фабрика коллективо юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш. ТIаккха, мишта кхоачашлу цо уж?

Эгтара хьалха белгалдаккха деза, социалистически декхараш тIара ноагIа йола пункташ фабрика коллективо йизза кхоачашъелга. План 1 миллиони 200 эзари сом долаш, укх шера 10 бетта 1 миллион 239 эзар сома маьха бытовой гIулакхаш даьд бахача наха, вешта аьлча, план кхоачашъяьй 103,3 процент. Шу доладелча денз кхояьча бедалахи материалахи хьаяьй 10 эзар сома маьха продукци, 900 сом пайда луш 3 рационализаторски предложени юкъейоалаяьй производствана, шоаза совгIа тIеххкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план, и. кх. дI.

ХIаьта Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарга фабрика коллектив дикача толамашца накъаена хилара дола къаьгга тешал да, цу дезача ден сийна районашта, производственни объединенешта, управленешта, предприятеншта юкъе эффективности балха дикали айяра, промышленносте, гIишлошъеча, транспорте, юртабоахаме иттлагIча пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа лелаьча социалистически яхьа итогашка а хьежа КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо баьча социамагIа котбаьннарашца лархIар.

Октябра юбилея сийна шерра социалистически яхь яьржар массе производственни участкай коллективашта юкъе. Фабрике 4 цех я: кхалнаьха кога гIирс тега, маIача наьха кога гIирс тега, лакхерча разряда, кога гIирс тоабу. ДIабахача итт бетта лелаьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай кхалнаьха кога гIирс тегача цеха коллективо (цеха начальник С. Боров).

— Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна йолча социалистически яхье а яьина тха коллективо ханал хьалха кхоачашъяьй 10 бетта план. ХIаьта пятилетка шин шера план 7 ноябрь тIаккхачалехьа кхоачашъяь а даьлар тхо, — йоах кхалнаьха кога гIирс беча цеха вокхагIа волча мастера Кайхаров Узаира.

Кхалнаьха кога гIирс беча цеха коллективе лоархIаши сий деши говзанчаш ба закройщик Шамурзаев Iалаудин, заготовщица Жукова Екатерина, сбивщикаш Мархиева Дугурхан, Гайтамиров Iалауди, Ниниев Iабдул-Муслим, заготовщик Аспидов Иван, сбивщик Сафарян Шаген, кхыбараш. Уж берригаш а шоай ден балха нормаш 150—200 процент кхоачашъеш ба. Шоаш толам баккхарах кхоачамбаь Iац производстве хьалхалаттараш. ТIехьавусар тIехьаккхеве, ца ховр Iомаве гIерт уж. Йоккха балха опыт йола говзанчаш дика хьехамчаш а ба. Духхьал цхьан Мархиева Дугурхана 10 йоI Iомаяьй кхалнаьха кога гIирс хьабе. Дукххача шерашка Дутурхана хьаьнала хьийга къа вай Даьхено белгалдаьккхад Къахьегама Цlеча Байракха орден яларца. Цу тайпара орден еннай Жукова Екатеринана а. ХIаьта Шамурзаев Iалаудина къахьегам вай правительствас белгалбаьккхаб «За трудовое отличие» яха медаль яларца.

МаIача наьха кога гIирс беча цехе дикагIчарех лоархIаш ба болхлой Гладких Екатерина, Петросян Армавис, Краснолухов Владимир, Линцов Анатолий, Оздоев Макшарип, кхыбараш. Цхьаькха а ди чакхдалийтац цар шоай балха нормаш 160—200 процент кхы совгIа а кхоачаш ца еш.

— Октябра юбилея деношка юхахьажанза Iелац предприяте хьабенача наькъага, — дувц фабрика директора Мусаев Шамила. — 1929 шера йилла я ер. Цу хана зIамига артель хиннай. 1972 шера керда здани хьайир тха фабрикана лаьрхIа. ХIанз вIалла а тара яц из хьалха хинначоа. Массе цехашка керда оборудовани я. ДуккагIа йола процессаш механизаци яь я. Цудухьа вIаштIехьдоал тха продукци дуккагIа а дикагIа а хьае. Мадарра аьлча, наха товр де гIерт тхо. Духхьал укх тIехьарча 3 шера 109 керда модель караерзаяьй, оаха, хIаьта царех 39 — укх шера.

ХIанз фабрикерча политинформатораша а агитатораша а кIоаргга йовзийт къахьегамхошта КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совето, РСФСР Лакхехьарча Совето цхьана яьча торжественни заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов Л. И. Брежнева яь доклади СССР керда Конституции. Из болх къаьстта дика бу агитатораша М. Мальсагова, Р. Аванесяна, Л. Чентиева, кхычар. Уж исторически документаш шоай предприяте вахарца а дувзаш, фабрика болхлой цар оарцагIбоах укх юбилейни шера доккхий социалистически декхараш толаме кхоачашде.

Р. МАЛЬСАГОВ.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): кхалнаьха кога гIирс тегача цеха вокхагIа вола мастер Кайхаров Узаир, сбивщик Ниниев Iабдул-Муслим заготовщик Аспидов Иван шоай продукцега хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

Декхараш кхоачашду

Октябра 60 шу дизара юбилейна дикача толамашца накъаера Грозненски объединении ТЭЦ-а коллектив. МалагIа декхараш дар цу предприяте болхлоша шоашта укх карарча шера хьалхашка оттадаьраш?

Коллективо лаьрхIадар энергетика ди тIаккхоачаш 22-ча декабре шера план кхоачашъе, планал совгIа 10 эзар сома мах болаш продукци яла, 50 рацпредложени балха юкъейоалае, 300 тонн доагор кходе, 230 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое. Уж декхараш толамца кхоачашду коллективо. Итт бетта план ханал хьалха чакхъяьккхар цо. Республика городашкарча, юрташкарча, промышленни предприятешка, юрта боахамашта ханнахьа электроэнергин йIовхали лоаттаяр, бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдар — из да ТЭЦ-а коллективо шиб балха тIа керттера лерхIар.

ХIаьта цу даькъе цун аьттув боалийтар я социалистически яхь. Яхь лелаеш хьалха латтараш, котбаьннараш гучабаьнна ца Iеш тIехьабусараш а гучабоал. Цунна яхьо гIо ду кхоачамбоацараш тоаде, дIахьалхашкахьа гIолга сиха дар духьа тIехьаюсача участкай болх тоабе. Юбилейни шу доладелча денз яхье даим хьалхле лелаеш хьайоагIа «котло-турбинни» цеха коллектив. Цунна кулгалдеш ва Муханов Александр Вячеславович. ДIаяхача хьалхарча шин квартале хьалхара моттиг яьккхар цу цеха коллективо. Электроэнергин йIовхали яккхара итт бетта задани а толамца кхоачашйир цо.

Цу предприяте кIезига бац дуккхача шерашка болх беш, балха тIа дика толамаш дахарах паччахьалкхен совгIаташца белгалбаьха болхлой, царех ва Станкин Иван Николаевич. Цун къахьегам белгалбаьккхаб Къахьегама Цlеча Байракха орденаца. Цо ТЭЦ-е болх бу ткъаьи итт шу совгIа ха я. Къаьстта къоначарна дукха везаш, царна хьехар деш, шиб гIулакх дика довзарца белгалваьнна ва коммунист, слесарий бригада бригадир Сркылев Алексей Петрович. Энергетика системе 1959 шера денз къахьегаш ва из. Дикача оагIорахьа йоаккх электрически цеха электрослесарь Асуханов Iабаса цIи а. Ше пенсе ваха вале а цу цехе къахьегаш ва из. Паччахьалкхен лакхарча совгIатаца белгалбаьккхаб цун къахьегам — Къахьегама Цlеча Байракха орденаца.

— Тха керттера декхар фуд аьлча? Приборашка хьажар, царга дика болх байтар, беш бола болх цIенеи брак йоацаш бар, — йоах Асуханов Iабаса.

Из оаха кхоачашдеш а да. Цудухьа шоай низи хьинари ца кходеш балха тIа доккхий толамаш доахаш хьабоагIа цу цеха болхлой. ТЭЦ-а цехашта юкъе яьржача яхье хьалхле лелаеш хьайоагIа из коллектив. Электрически цехе а ба йоккха опыти говзали йола болхлой. Цудухьа денгараденга шоай толамаш совдоахаш къахьег цар а. Шоай заданеш цар кхоачащъю 116 — 120 процент. Цу цехе къаьстта дика хьоккхам телаш ба Гаврилов Анатолий Петрович, Сиродобинцев Николай Александрович, Буряк Виктор Константинович, кхыбараш. Социалистически яхьо доккха гIо ду болхлошта балха тIа толамаш даха.

О. ШАДИЕВ.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДIА МИШТА ДОАХАРГДА ХОВШ ДАЦ

Отчетно-хоржамий партийни собране Сунженски района юрта боахама управлене партбюро секретара Р. Г. Гасана яьча отчетни доклада тIа кIезига критика яцар юрта боахама керттерча специалисташтеи кхыча болхлоштеи. Цар балха тIа белгала да а да дукха кхоачамбоацараш. Паччахьалкхенга дулх, шура, тха, ялат дохкара ийс бетта планаш кхоачашъяр яхаш, цхьанна а тайпара къайладахьа йиш яц управленейи службайи специалистий доккхий кхоачамбоацараш.

Управлене партийни организаци — къаьстта шиб тайпара организаци. Цунна чубоагIа бехктокхамеча гIулакхаш тIа бола, юрта боахамера моллагIа мероприяти лерттIа чакхйоаккхилга Iалашде ховш хила безя коммунисташ. Нагахьа санна скотника, механизатора е баьцадаараш кхедечо шиб декхараш кхоачаш во дой, цхьа йоккха йоаца участок мара халча оттац, башха доккха зе хилац бIарччача боахама. Нагахьа санна районе эггара вокхагIа вола специалист шиб декхарех лоархIа ца вой, цунах зе дукха а доккхагIа доал.

Отчетно-хоржамий собране хьахьекхачох, цхьаболча специалисташа а кхыметтел бIарччача службаша а шоай хьинарга хьежжа бац болх.

Паччахьалкхенга дулх дохкара 9 бетта план 103 процент кхоачашъяьй, шура йохкара — 105 процент. Цифрех ала хIама дац, цудухьа кхы сен саготде деза аьнна хеталу. Цхьабакъда хьайбай боахамерча гIулакхашка кхыча оагIорахьара хьежача, кхы тайпа да хьадухьалъотта сурт. Района колхозашкарча хIара Iаттагара 10 бетта 1671 килограмм шура яьккхай. Из районе юкъера лаьрхIача йоаккхар я, хIаьта цхьаццайолча колхозашка-м шура яккхара гIулакх геттара во ма латтий. ХIара шу массаза доал IотIа ца кхетарал совгIа, эшалуш хьа ма йоагIий шура-м. Цхьа ха ма ярий хIанзчул дуккха а дуккагIа из йоахаш. «Восход» яхача колхозе 10 бетта хIара Iаттагара 865 килограмм мара яьккхаяц шура, хIара 100 Iатта тIехьа 42 Iаса хьалкхедаьл.

Халла мара кхоачашъяьяц паччахьалкхенга дулх дохкара план, дулха геттара эсала доахаи а дIачутела дийзар. ХIаьта а, цхьаццадолча боахамаша вIалла кхоачаш а янзар дулх дохкара план. Из-м, вешта, тамаш а яц: паччахьалкхенга дохка доахан мичара доагIаргда, нагахьа санна ниисса ахаш доахан ца даххаш дисача. Дулх даккхара гIулакх, гучох, хьатIадоагIача шера кхы а вогIа хила мегаш да, хIана аьлча приемни пункташка дIадига доахан кхы а тоъал тоадалийта дезаш дар.

Из гIулакх мишта дувц района керттерча ветеринарни лоро нов. Иванова? Из кхы цунах дувца хIама долаш вац. Цо шиб ала йиш яр собране хьаьннад: доахан кхедара план кхоачашъяц, цхьаболча боахамашка искусственни осеменени елга во вIаштIехьдаьккхад, Iан кийчо во яьча моттигашка Iаьсий дукха дов. Во лел хьакхарч кхеяра гIулакх а.

Из долла хIама нов. Ивановна хайна Iеш дац. ТIаккха коммунисташта хIана хезадац керттерча лорагара: гIулакх тоадара деш фуд, кхоачамбоацараш дIадахара цон управлене керттерча зоотехника нов. Аушевен даь а де лаьрхIа в фуд? Дукха къахьега дезац специалиста ферме дIа а ваха кхоачамбоацараш белгалдара. Цунга хьежжа ба хьахула пайда а.

Тоъал дукха болх ба управлене агрономически службо ца беш биса а. Магийта мегаргдоацаш дукха гоадир гурахьа дув ялаташ, мела лел зябь ахара, хьажкIаш чуэцара балхаш. Цхьадолча боахамашка ялаташ дIадера лаьтта ахара агротехника чIоагIа телхаю, хIаьта из бахьан долаш хьувкъам бебе хул боахамашка. Цхьадолча боахамашка гурахьа дувча ялатий хьувкъам хIара гектара тIара 30 центнер хиннаб, цхьадарашка — ниисса ах кIезигагIа. Кхашка балхаш мишта лел хьожаш цхьа специалист вац управлене, хIаьта керттера агроном нов. Шумилов йоазанч а хинна вагIа, ше эцача алапега хьежжа кхоачашбе из декхарийла вола болх цунгара хьабехаш саг вац. Лаьтта леладеча къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш колхозашка юкъеяхьара деш геттара кIезига хIама да.

ХIанзарча пятилетках эффективностеи дикалеи пятилетка оал. Цунцара дар а дерригa вIаштIехьа дац. Районе паччахьалкхенна дIатела шура эсалча сортах я. Шурий дикал тоаяра ше хаьдда даьр фуд хьаьхкайкаде дезача метте, цу тайпара кхоачамбоапараш хилар бакъда аларца кхоачамбир коммуниста нов. Пугоева, юртбоахама продукташ эцарен цар дикален дешашта волча паччахьалкхен инспектора, отчетно-хоржамийи партийни собране ше къамаьл деча хана.

Шиб декхарех дика доархIац, белгалдоахар собране, управлене инжинерни служба. Дуккхача боахамашка техника тишъеш латт, цунна лерттIа деш Iунал дац. Уж дерригa хIамаш теркал ца деш дут гостехнадзора инспектора нов. Бачмановеи управлене керттерча инженера нов. Рыжковеи.

БIарччa хьайицача, къамаьл мел дечо дувцар — из во да, вож дика да яхилга мара кхы корта болаш цхьаккха хIама доацаш, даьчоа духтIа ца вовккхаш, дош ца тохкаш, кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь наькъаш белгал ца деш хулача воча производственни совещане чIоагIа тара яр юртабоахама управлене хинна отчетно-хоржамий собрани.

Партбюро керда состав хержар собране, партийни организаце секретаралла — М. М. Чеснокова.

А. ЗИМАРИН.

ДИКА ТОАЮ ТЕХНИКА

ХIанз, кхашка гурахьа ду керттера балхаш чакхдаьнначул тIехьагIа, юрта боахама техника тоаяра къаьстта теркам тIабахийтаб «Шалинский» совхоза къахьегамхоша. ХIаьта укх гурахьен Iайи планагIа 26 трактор, тайп-тайпара тIехьатосса инвентарь тоае езаш ба боахама мехмастерске болхлой, механизатораш.

— ТIадоагIача шера кхашка дергдола балхаш шиб ханнахьа дIа а доладаь чекхдахарах техника болх бе кийча хиларах тийша да,—йоах совхоза керттерча инженера Байбатыров Шамхана. — Из кхета а деш шоай низ дIаккховчар ду тха мехмастерске болхлоша, механизатораша хIанз тракторaш, культиватораш, сеялкаш, кхыйола инвентарь ма-могга дикагIа тоае гIерташ.

ЙоагIа йоакхо яьй совхоза партийни, профсоюзни организацеша, кулгалхоша техника тоаеш боахкача наьха къахьегама овсарле лакха йолаш болх бе хьалаш вIаштIехьлахара. Йоккхен паргIатен я токарни, слесарни, техника тоаю цехаш чуйола еррига помещенеш. Цхьатарра дIа а оттаяь 18 трактор тоае йиш я мастерске керттерча цехе. Укхаза я еза узлаш, оатхалаш хьал а ийеш эшшача моттиге дIаккхухьаш йола кран-балка, хиланза яргйоаца кхы тайпа агрегаташ, оборудовани. Кхоачамболлаш йIайха я ерригача помещенешка. Цу гIулакхо дикка лакхъю хIаране къахьегама овсарле. Берригача болхлошта совхозо деннз спецбарзкъаш да тIадувхаш.

Мастерске хIара болхлочо шиб къаьстта социалистически декхар тIаийцад. Масала, токара Эльмурзаева Хадишата балха норма хIара дийнахьа 120 процент кхоачашъе дош деннад. Хадишатах къаьстта дувца безам ба са. ЯлхлагIа шу да из токара болх беш йола. Хьаьнала болх барах цу юкъа дуккхазза сийлен грамоташца, ахчан совгIаташца белгалъяьхай из. Ши шу хьалха токара говзал караерзае новкъостал дир цо шиб йишийна Межидова Маньжата. ХIанз цхьаболча маIача нахал дикагIа хьокхамаш гойташ шаккхе къахьегаш а я. Царех хIаранена еннай «Коммунистически къахьегама ударник» яха цIи.

Техника сихен дикен тоаяь яккхара шерра социалистически яхь яьржай мастерске болхлошта юкъе. КIирагIа баьча балха итогех хьалхара моттиг яьккхачоа карара-кара тела цIе вымпел лу. Цул совгIа планаш тIеххкхоачаш а еш, болх беча хIара сага 125 процент алапи лу. Ноябрь бутт чакхбаьлча цу тайпара алапи лургхиларах шеко яц слесарашта; Колосов Василена, Ангеев Мовлдина; токараштa: Межидова Маньжатаи Эльмурзаева Хадишатаи; аьшкапхьараштa: Белоцкий Макара, Астафуров Василена. Балха задани юкъера лаьрхIача 150 процент кхоачаш ца еш ди дIадахийтац царех хIаране ноябрь бутт болабелча денз. Из гуш да дийна хьа хIара болхлочо бу болх дIаязбеш нормировщицас Ильясова Марета леладеча журналага хьежача.

Тишъеннараштa, ехачарна метта дIаоттае запасной керда оатхалаш ца тоъаш хIара шера хало хьег мастерске болхлоша. Хьалхе а Iалашъяьраш кхоачаелча тишъеннараш меттаоттае езаш хул. ХIаьта лакхе цIераш яьхача токараша, слесараша, аьшкапхьараша тоаяь меттаоттаяьча оатхалашта къаьстта раьза хул тракторaш тоаеш боахка механизатораш.

Боккха теркам тIабохийт укхаза гойтара агитацена. ХIара кхаь дийнахьа баьча балха яьча итогах хьалхара моттигаш яьхача слесарий, токарий, кхыдола балхаш кхоачашдечар сийна «Молния» арахец. Со мастерске хиннача дийнахьа из арахийца яр Эльмурзаевай, Колосова, Ангаева сийна.

Цехашка хьалтеха да: «ИттлагIа пятилетка — дикала пятилетка хилар диц ма де!», «Машино - тракторни паркаx пайда эцара эффективность лакхъе!», «Юртбоахама техника лораелга тоаде!» «Машинаштеи оборудованенеи ремонт а технически гIулакх а дикагIа де!» яха йоазув тIадола плакаташ.

Цу тIахьехамаша дIа мадехха болх а бу мастерске болхлоша. Цунна тешал ду тоаяьча техника дикалга хьежаш йолча совхоза парткома, профкома комиссе хIанзалца тоаяьча ерригача тракторашта лакха мах беш уоттаяьча акташа.

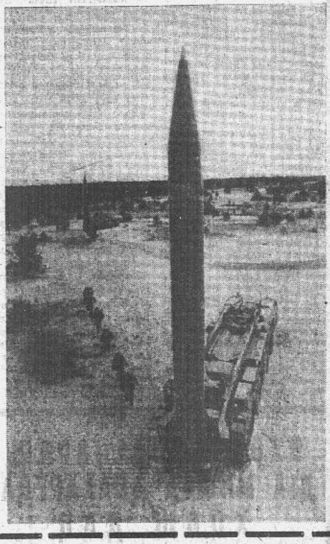
Хаддаьза йоакхо ю совхозе керда механизатораш хьалкхебара а. Масала, соахка совхозе болх беш хинна курсаш чакх а яьха тракторaш тIа хайра 22 саг. Цу тайпара курсаш вIашагIйоахка лерхI укх шера а. Цул совгIа балха говзал лакхъяйта Калиновски профтехучилище бохийтаргба совхоза цхьабола механизатораш.

— Укх гурахьен Iайи планагIа 26 тоае езача 30 трактор тоае декхар тIаийцад мастерске болхлоша. Из еррига техника 23 февраль тIаккхоачаш тоа а я кийчон линейке дIаоттае дош а деннад, — йоах махмастерске заведующе Радченко Иван Ивановича. — ХIаьта лаьрхIар тха коллективо кхоачащдергхиларах шеко а яц. Цул совгIа лоалаха йолча къоначa совхозашта техника тоаяра новкъостал а ду оаха хIара шера.

М. ХАМАТХАНОВ.

Ракетни бIунийи артиллереи Ди

МАШАРА СИГАЛЕ ЛОРАЕШ

Снайпераша санна нийса топ етт коммунист, воккхагIвола лейтенант В. А. Шуринов командир волча батарея ракетчикаша. КхоалагIа шу да цар тIехдика подразделени яха цIи лелаю, юбилейни шера социалистически декхараш сийленца кхоачашду. Личии составах 60 процент совгIа бараш тIемен политически кийчон отличникаш ба, берригa тIемахой классни специалисташ ба.

СУРТА ТIА: батарея партийни организаце секретарь воккхагIвола лейтенант. Е. М. Виноградов. Из подразделене дикагIйолча расчета командир ва.

ТIемен политически кийчо ечa толамаш доахаш накъара Н-ски ракетни даькъа личии состав шоай цIейна. 57 процент бола бIухой-ракетчикаш дешара отличникаш ба, 61 процент—I чен, II чен классай специалисташ ба.

Юбилейни шера социалистически яхье хьалхле лелаю капитана М. М. Чабларова батарея. Акхан замалахь Iомалуш хилара итогех кхы цIаькха а хьахьекхар бIухоша гIулакхах тIехдика шоаш кхеташ хилар, тIема техника шоашта дика леласе ховш хилар.

СУРТА ТIА: тактически занятешка.

ТАСС фотохроника.

ШОАНА, ДАЙ-НОАНОЙ

ДЕШАРХОЙ ТЕРКО ЕРГЙОЛАШ ДЕЗАЛЕ ХЬАЛКХЕБАР

Терко йолаш хилар сага вахаре боккха лоархIам болаш ла, сего дIадоладаь моллагIа сакхетаме гIулакх дика чакхдалара хиланза даргдоаца хIама да из, хIаьта дешара гIулакха къаьстта чIоагIа эшаш а да.

Кхаь даькъа екъалу терко — са ца кхувш, сакхувш, сакхийна даьнначул тIехьагIа еш йола терко.

Са ца кхувш еш йола терко ховшшехьа а ца еш, сага шийлоIамагIа йоацаш нийслу. Эггара хьалха из нийслу гонахьара сина Iаткъача хIамашка, хIамай башхалонашка, цар хозалга, сийрдалга, син пхьанаш меттахьа хьоадеча эргалоний цизага хьежжа.

Са ца кхувш хул хIама дIадоладаларен чакхдаларен дагадоацаш гучаэккхара еш йола терко.

Цхьабакъда дагалоацаш еш йола терко син пхьанаш меттахьа хьоаде тарлуш долча хIамашкара йоагIаш хинна ца Iеш, сага шийгарча хьалагара, цунна эшарашкарен цун хьашташкарен йоагIаш а я. Дага а доацаш терко шийна тIаоз иштта кердачен ший тайпарчен, массазаръяр санна йоацача материало; сага вахара опытага, цо терко еш йола хIама юкъейоагIача даькъерча цун знанешка хьежжа хул из.

ШоллагIа тайпа терко я сакхувш еш яр. Из хьахул чакхдаккха лаьрхIа хьалххагIе а хьалхашка отталаьча гIулакхаца дувзаденна, цу тайпара терко яра депал ура а оггадаь къахьега деза.

Цу тайпара терко хьаллоаттаелга сага ший гIулакх хьашт хиларах, цунах хьахиннарий цунна болча лоархIамах тийша да.

Теркоп цу шин тайпанна нийсса цхьаьнха — кхоалагIа тайпа — сакхийна даьнначул тIехьагIа еш йола терко а я. Из хьахул чакхдаккха аьнна лаьрххIа хьалхашка оттадаь гIулакх латташ а долаш, денал ураотталаь хьегаш дола къа лаьгIлуш доагIача хана.

Терко е бераш Iомадара ханашка диллача цар сча теркоп башхалонаш миштай хайза яргьяц.

ЗIамига долаш деша дагIача хана (7 шератара 11 шерага кхаччалца) сакхувш ечул дукхагIа са ца кхувш терко ю берашa, атта цхьана гIулакха тIера а даьле шоллагIдар дIадоладу, са акха латт, керттердар теркал ца а деш, дича а ца дича а бе доацачоа тIайохийт уйла. Опыт йола педагогаш, кагегIча школьникий теркоп башхалонаш кхета а еш, предмет хьехара приемаш бе-бе хилийта гIерт. хьехача предмета юкъекхухь ловзарашкара хьайийца цхьадола хIамаш. бакъ дола, безам тIагIортбола масалаши практически балхаши хьахерж. сурташа гойтачох шерра пайда эц цар. Цунца цхьана халданзен тIагIерттаи Iомаду цар бераш халонаш эшае. сакхувш еш йола терко къоабалъю, терко хувцен дIаюха юкъеи Iомаду бераш. Бер кхелетача хана теркоп хьисап (боарам, чIоагIал. хувчар, дIаюха екъар) дегIаух, къаьстта а цхьан хIаманна тIера уйла дIатувла ца йолийташ дукха яккха хое. Кхувш доагIа бер цкъаза шийна гоннахьа хьувза хIамаш бIаьга ца гуши ца хозаши, селлара чIоагIа тIадийрзе болх беш хул. Нагахьа санна эшаш хилча. дукха хало е ца езаш терко хувца а мог кхувш доагIача берашта.

Цхьабакъда кхувш доагIача берий терко дика дегIаяйтап царех доахкача, сов са аькхъухаш, коача, хIамаштен гIулакхаштен тIабаха безам сов сиха хувцабалар санна долча гIулакхаша.

Терко дIахо дегIайоагIаш хиларца белгалбоал онладаьна школьни ханаш йола дешархой. Цар теркам дукхагIа тIаоз кIоаргагIа уйла яйтача чоалханеча гIулакхаша. Царна шоашта хов дуккхача къаьстта шоай тайпарча дешашта духтIабовла, сакъердаме йоацача, цхьабакъда эшаш йолча материала тоъал атта уйла тIаерзае. Сакхийна даьнначул тIехьагIа еча уйланга йоал цар терко атта.

Берий теркоп психологически башхалонаш яр вай лоацца йийцараш. Теркалде доагIа, дуккха хIамаш хьакъал дегIадарах, хIама довзара хьаштий боарамах, деналеча гIулакхех, сагалах, дегагарча, бIаргашкарча, лергашкарча, дегIагарча хьалах тийша хилар.

Даьхача земеша хьахьокхачох, терко йоацаш хиларца белгалдоал цIий кIезига дола, лазар кхетарах е цIагIа халахетараш хиларах, харцахьа хьехам теларах кхыметтел цхьан юкъа а телха дега-пхьаьнаш дола. сиха бераш.

Урокаш тIа а са акха долаш хул бераш иштта диззалца наб на ярах, хан-ханнахьен кер биззалцен хIама ца даарах (кхачанца витаминаш кIезига хиларах). Кхе латара башхалонагIа а са акха долаш хила тарлу дешархой. Са акха хилара бахьанашка хьежжа лаха деза из дIадоаккхаргдола наькъаш.

Дезалой школой цхьана хьалкхеде деза бераш терко хургйолаш. Са акха хилар аттагIа дIадбаккхалургда юххьанца цун белгалонаш гучаювла йолаеннача хана. Деша даха ха кхачанза долча берий хул из массаза а. Масала, шийна хьийха дале а, бер дийцлу хIама даалехьа кулгаш дилен диъ даьнначул тIехьагIа баркал алеи, книжка е ловзаю хIама ше дIа мича йиллай дагадагIаи, моллагIча занятена уйла тIаерзае хац, цаI дита а дите, кхыъкхе ловзар доладу даим, воккхагIчо моллагIа гIулакх шийна тIадиллача, гIад а дахе из кхоачашде хьож из, цхьабакъда цу цхьан ханна кхыча хIаманна безам тIа а бахе, шийна тIадилла гIулакх циггача дицлу, и. кх. дI.

Ишта моттиг нийсъелча эггара хьалха диза даргдоацар— хIара деннен овмалаштен лира режим оттаяр а цунна тIахьожам лоаттабар а. ДIахо берагара хьадеха деза ший ловзарагашта, книжкашта, лелаеча хIамашта цхьалхо лелаелта, хIара сар - сарахьа хьежа веза шиина тIадилла декхар цо кхоачашдой.

Ловзарашка а кхыметтел чоалхане йоацача берий занятешка а ший гIулакх леррттIа чакхдаха Iомале деза бер, хIана аьлча хььдда хьашташ доацаш хилча цхьаккха гIулакх цIаккха а дизза дIачакх ца даккха Iомалу, хIамах доп ца хеташ, са акха долаш хул. БоккхагIчар тIадилла гIулакх беро чакхдоаккхаргдолен из цIаккха а диццолийтаргдоацен хIама де хьажа деза, шийна тIадилла гIулакх са акха хиларах кхоачаш ца деш нийсьенна цхьаккха моттиг теркал ца еш йита мегаргьяц.

Са акха хулга дIадаккха хагIа да школьникех. Из хала хилар эггара хьалха сендукъа да аьлча, из да. школьникаш са акха долаш болга быте меттел, цар керттерча гIулакхашка — дешача а холуш хиларах. Укхаза а режимагара дIадоладала деза.

Даьшиа - ноаноша дагадоалача хана цар са кхийта деза цIагIе е енна заданеш массаза а бокъонца хоадаьча белггаларча хана кхоачашъе бераш Iомаданза дарг ца хиларах. Нагахьа санна цIагIа бе бенна дешара болх дIаболабара хьалда оттаяь ха ца хилча, школьнико цкъаза «саггота» гIулакхаш дагалуви урокаш ергйола ха фуннагIа даь а тIехьаяккхар духьа. ГIулакх кхыча тайпара хургда ший хаьддача расписанегIа цо болх беш хилчей бокъонца белгалъьча ханна истола хьалхашка Iохувша Iомавешa из хилчеи. Ишта из Iомавича аттагIа да цунна ший уйла хIаманна тIаерзае а лаьрхIар чакхдаккха а.

Цхьабакъда, берашта цIагIа занятеш яра мел эша хьалаш вIаштIехьдаьхачул тIехьагIа, даьша - ноаноша царгара цIенхаштта хьадеха деза уйла тIаяхийтаи тIера хьал ца гIетташи дешара болх белга. Масала, урокаш яь яьннай аьнна хийттача хана дай-ноаной хьажа беза, де мел дезар цар даьдий. Кхыметтел из цхьа хIама а лоархIаме хургда ший декхараш дизза кхоачашдергдолаш бер хьалкхедара. Юкъ-юкъе болх дика-ао миштa баьб а хьежа деза.

Даьша - ноаноша цкъаза теркалдац, бер, кхоачаш урокаш е Iохайнад а алалехьа, шоашта малагIа задани еннай хьажа ший новкъост волча дедла додаш е дIа-хьа телефонаш етта доалуш хилар. Цу тайпара шоай гIулакха «духтIабовла гIерташ» уж хиларах даьшаноачоша цкъаза нийса гIулакх лоархI. Цу даьша-ноаноша кхетадац, шоай бер, классе даьгIадале а, терко йоацаш хинна хилар. Цудухьа, хIанз цкъарчоа малагIа задани еннай ха бера мукъа а бенна, цунгара хьадеха деза, цу тайпара моттигаш цо ђхы нийс ца йолийтилга, хьехархочо луш йолча заданега лаьрххIа ладувгIилген дневника тIа из дIаязъелген.

Цкъаза кхы шоаш хIамаш бала боацаш хиларах шоаш а толхаю дешархочо ший дешар Iомаде белгалъяьккха ха, цун терко йоаю. БоккхагIчар вIалла гIулакх а доацаш дешархо ший балха тIера воахаш хилар хьахьокхаш дола масалаш дуккха доаладе йиш яр.

'Терко йолаши" къахьегара тIера долаши бер хьалкхедара лоархIамегIардар — дезалерча наха, эггара хьалха даьшаноаноша шоашкара дика гIулакхаш бIаргадайтар. Нагахьа санна уж шоаш оамалаш дика йоацаш, цар ше теркал ца деш, шийна эшачун бала болцаш, аьннар аьннача доацаш хилар бера бIаргагой, тIаккха из а долла хIама бе-башха ца хеташ де долалу, гIулакх нийсса леладе Iомалап, терко чолаш хилара хало шийна тIаэна лац.

Бера терко хулийтача эггара лоархIамегIарча гIулакхех цаI да денна дезалера хьал. дай-ноаной сатем, цар шоайла лелаю юкъмоттиг.

КагегIа бола школьниккаш терко е Iомабара пайдана да дезале уйла тIаозаш дола ловзараш дар. Цу тайпара ловзараш дукха да.

7—10 тайпара хIамаш истола тIа Iо а яхке, царна газет IотIатасса. цул тIехьагIа из тIера хьал а ийце 5—10 секунд яккха. хIаьта берага лаьрххIе цу хIамашка а хьеже, уж дагалаца ала. тIаккха юха а газет тIа а тессе, уж хIамаш Iодагаръе ала цунга. Из да бера терко дукхагIа хулийташ дола ловзар.

Хьа а хозаш Iодеш дувцар, хIаьта ловзарца дакъа лоацаш барашка оал белггаларча аллаца дIадоладуш дола дешаш дага лаца. Цул тIехьагIа ловзаш волча хIаране дага лаьнача дешой цIераш йоах. Котвоал цар дукхагIа цIераш яьхар (хIана аьлча цо терко дукхагIа еш ладийгIад).

Терко йолаш бераш хьалкхедара меттел, бокъонца дешара а юкъарчал доацаш новкъостал деш дола ловзараш а да вайна.

Дешархошта 25—30 секунде бIаргадайт язде хала дола массехк эрсий е довзаш доаца кхыча мехка къаман дешаш (эрсий меттала а доахаргдолаш). Цул тIехьагIа лоезаш волча хIаране каьхата листа тIа дIаязде деза уж дешаш. Цу гIулакха накъадала тарлу цхьан дешархочо язъьча сочинене тIара гIалагаш вокхо тоадар а.

Цу тайппара, терко йолаш школьникаш хьалкхебар дезале луча кхетама дуккха проблемаш къоастаярца дувзадена да.

С. ДАШТАЯНЦ,
Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета доцент, психологически Iилмай кандидат.

«Ташкент» яха сейсмически станци — мехка эггара къаьнагIъяр. Цун болхлоша лоархIамаш ду лаьттан тIоанаша еттача чингашта, увттаду сейсмически районий карташ. Цу хьакъехьа долча хоамех боккха найда эц проектировщикашен гIишлошъерашен халкъбоахама тайп-тайпарча доакъошта лаьрхIа мохк агаро зе дергдоаца сооруженеш хьалъеча.

СУРТА ТIА: Станце управлене Централни пункте мохк аьгача моттига координаташ оттаеш ба станце зIамагIа вола болхло Н. М. Синицин воккхагIвола инженер Б. М. Борзови.

С. МЕТЕЛИЦАИ
А. АВАЗОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ПИСЬМО-КЕПАТЕХА ДЕЦЕ А...

Укх тайпара чулоацам болаш дар г. Грознерча № 9 йолча горбольница болхлоша тха редакцега яздаь письмо: «Июль бетта денз Iимад йоалаш яц больницера массехк телефон. Уж телха хиларо йоккха новкъарло ю больница балха, къаьстта инфекционни отделене балха, Больница телефонни бувзам лерттIа хилийтара оаха мел даь дехар дайнад...»

Из письмо тахка оаха дахьийтар Нохч-ГIалгIай АССР бувзама производственно - техически управлене. Цу хьакъехьа бувзама управлене начальника А. З. Хаита хоам бу: «9-гIча горбольницера дуккха телефонаш болх ца беш хиннилга бакъда, кабель чIоагтIа телха хиларах. Из хIанз тоабаьб. Больницерча ерригача телефонаша лерттIа болх бу».

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

19 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. Урус-Мартан яхача юрта оттадергда художественни самодеятельноста концерт. 19.00 Халкарий зал. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Советий Даьхен 60 шу дизад» яхача темагIа бераша дийххача суртий выставка. 13.00. Спортивни яхьаш. 16.00. Духовой оркестро дIалокхаргъя йовзаш йола мелодеш. 18.00. Художественни самодеятельноста коллективай йиллача наIарий сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 19.00 Кагиргой салаIара сайре.

20 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.30. Болх беш хургда «Заманхо» яха берий кинотеатр. 11.00. Лекционни зал. Кагирхошта йолча культура халкъа университета занятии. «Хореографически искусство дегIаахар» яха лекции «Балетни школе» яха кинофильмен хургда. 16.00. Книжкаш деша зал. «Турпалий наькъагIа, даьй наькъагIа гIа боахаш ба доглайра бола нах» яха книжкай выставка. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. Шахматех йола турнир. 11.00 Хозачун дунеи чу киноникъбелга. 13.00. Спортивни ловзараш. 17.00. Художественни литература кердаларий выставка. 18.00 Социалистически яхье хьалхле лелчераштa хетадаь «Тха кIира» яха радиожурнал.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

«ПаргIатача дунен» юхь

ГУБЕРНАТОРАШ МАРА БЕЦАРЕ А ДАЦАР ХIАМА!..

Кара хьалуш дола ахча гIойленагIа хеташ вар Мэриленд яхача американски штата губернатор Марвн Мэндел. Укх деношка Балтимор яхача городе чакхъяьнна судебни заседани йолча хана гучалаьнначох, штата исполнительни Iаьдала керте латташ яьккхача ханах Мэндела дика ка йоалаш пайда ийцар банкера ший счет законагIа доацаш гIаллайча а 350 эзар доллара алсамъяккхар духьа.

ХIанз тоаенна латтача вилла чура гутмакхий камера чу ваха везаргва къоал даьча губернатора: кхааш ийдарахи шийгарча гIулакхах шийна болча аьттонца пайда эцарахи бехке а лаьрхIа, судо набахта воаллаш яккха диъ шу ха техай Мэндела.

Диъ шу, бакъдар аьлча, кIезига ха яц. Цхьабакъда, оаш харцверггвал со, из вIалла дукха ха а яц, нагахьа санна законашка хьежжа бехк баь хиннабаларе, кхааш ийдаьва губернатора суд е йоагIаш хиннача 105 шераца из нийсийча. Судахочо Тейлора чIоагIа озабезам баьб цунгахьа, цо кхыметтел суде вар «шийна чIоагIа хьашт хилар» хьа а кхайкадаьд. Бехказа воалаш санна, аьннад цо дIахо: «набахта цхьа шу мара даккха ца дийзача а мег» Мэндела, нагахьа санна цо «ше дикача оагIорахьара бIаргавойте», и. кх. дI.

Селлара из хьашт хилар мичара доагIаш да ховш дац: Мэндела шийгара хоза гIулакх бIаргадайтарах да, е судахо ше хIамах хьаж дика кхеташ хиларах да. Иштта дIаоалаш мара мичад из: ахчах хьаж агIац.

Дагадохийтача совнагIа хургдац. Мэндела процесс цкъа «малаш ба ца ховш болча наха» (Iолешача хана аргда оаш: Мэндела оттабаьраша) цхьа лоадамбоациаш дола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга дийцад присяжнецца: нагахьа санна мукъавоалийташ приговор цар йой, итт эзар доллар лургдолаш. Кхааш хьайде мара дIателя ца Iемача Мэндела из гIулакх дехад. Цхьабакъда маькарагIа чакхъяьккхай цо «Малборо» яха ипподром ший доттагIашка-бизнесменашка йохкараш, цу тIа цун даьшта ца ловшшехьа а.

Нагахьа санна нах хьалухьал а увттабеш из гIулакх мишта вIаштIехьдаьннад хьежача, къамаьл укх тайпара хинна хила мегаш да:

Йохкар: Бехк ма баккхалахь, хIанз доххаш мичал ловзараш ду цIа. Цхьабакъда ипподром-м я са хьога йохка. Кхы кIезигагIа пайда лургболаш гIулакх из а дац, хIаьта цаI белгальяьнна йолаш я я. Тишъаьна-м я из. бакъдар аьлча, хIаьта а мегаш хургйолаш я цIенйча, басар хьеккхача...

Эцар: Из уйлае мегаргйолаш гIулакх да. Белггала бакъ долаш дий из йохкилга?

Йохкар: Лайча йохкаргйолаш йолла хIама я... Говраш хохкилга алсамагIа хилийтарах йолча законопроектаца кIал хIанз аз сай кулг яздарга хьежаш багIа ипподрома дай. Цу наькъаца финансови халонашта кIалхара бовлар доглоахаш ба уж. Цхьабакъда цу законопроектана аз кулг яздергдац. ТIаккха из сихагIа дарреIча маьхах йохкилга мара кхы де хIама дисац цар.

Эцар: Из тхона мегаш да.

(Массехк ди даьннача гIолла).

Эцар: Фу хьал да вай ипподромилгига?

Йохкар: Геттара дикача хьал тIа я. ДIахьоарчае яхий Iа? А, а. Ахча, кассе ца а луш, сога сайга хьадала деза. Баркал. ХIаьта ер фирмагара зIамиго совгIат да.

Эцар: Фу я из?

Йохкар: Говраш хохкилга алсамагIа хилийтарах йола законопроект я, аз кулг а яздаь. Тешамеча говра тIадиллад мотташ во со вай гIулакх?

Бакъ деций гIулакх уйлае мегаргйолаш хилар? Цхьабакъда из — Мэндел губернатора гIулакха тIа волча хана цо шийна болча аьттоина леладаьча дукхачарех цаI мара дац.

Юххера а, Мэндела башха-хоза доацаш лелалеча гIулакхаша штата судебни Iаьдалий уйла тIаэзар.

«Юха а аьттув балаизар», — иштта уйлаяь хургйолаш яр мэрилендцаша, шоай губернатора фу лелалаьд хайначул тIехьагIа. Юха а яхилга фуд? Из да. Мэнделал хьалхагIа цу гIулакха тIа хинна, цул тIехьагIа США вице-президент хинна Спиро Агню, тIехьагIа гучадаьнначох, губернатор ше волча хана гIулакх цIена кхоачашдарца башха белгалвоалаш ца хиниилгеи ший доходий цхьадола — кIезига доаца дакъа — налогаш кIезигагIа токхар духьа цо пачхаьалкхенах лечкъадаьлгеи. Мэриленде бахача нахах аьттув ца боалараш губернатораш мара бецаре а дацар хIама! Из ишта дац — штата хьакимех волча 16 сага судебни гIанда тIа ховша кхийпад укх тIеххьарча шера, моттигерча законодательни собране членашкара баьнна прокурорага... кхаччалца барий.

Мэриленд санна йолча йоккха йоацача штата, бакъдар аьлча, цIенхашта статистика я, бIарччача къамам боарамца нийсйича теркам кIезигагIа тIаозаш яле а. Алхха правительственни даннеегIа, кхааш ийдарахи вIаштIехьа доаца гIулакхаш леладарахи бехке ваьв гIулакхаш тIара 1598 саг. Цу списка тIа, эггара хьалха латтар, ховш ма-дарра, официально ше бехке валехьа (шийх тешам бовр конгрессо хьакхайкадалехьа), 1974 шера ше отставке ваха... хьалха хинна США президент Ричард Никсон мара кхы саг вац. Цунна тIеххьа воагIа лакхе хьоахаваь хинна вице-президент Спиро Агню. ХIаьта Алабама яхача штатерча цхьан набахта 24171157 номер а йолаш чувелла воаллар хьалха хинна юстице министр Джон Митчелл ше ва.

Кхетадеш ма-дарра, американски правительства лакхерча чинаша законаш телхадеш хилча, лохе латтараш-м вIалла бувца а мича беза. Катохилга, коррупци, кхааш ийделга американций хIара деннарча вахара сов чIоагIа юкъедахарах хIанз хьалхагIа санна тамаш а яц «законности порядоки лорарий» оагIонгахьара телха хIамаш гучадалара хьакъехьа хиннача аргIанарча ховмах. Цу дешага бокъонца баьннаб уж.

М. БЕГЛОВ.
(ТАСС).

Советски выставка Инде

Укх шера ноябре-декабре Инде столице хургья дунен халкъашта юкъера юртбоахама выставка - ярмарка. Цига дакъа лоацаш хургья Советски Союз. АПН корреспондента дехарах Советски павильона директора Челищев Алексея дийцар цу выставке СССР Торгово-промышленни палато йохьийтаргйолча экспонатех.

— Советски павильоно — аьлар Челищев Алексея, — индийски общественноста дIадовзийтаргда советски юрта боахама карагIдьннараши из дегIаахара перспективаши. Цига дIахьокхаргья техника цхьайола образецаш, масала комбайн «Нива», массехк тайпара трактораш, гербицидаши пестицидаши еттара, удобренеш яхкара, кхыча гIулакхашта пайда эцаш йолча самолетийни вертолетийни моделаш.

Фотомонтажаша дувцаргда хьайбаш лелалеча фермаех, ирригацеи мелиорацеи толамех, юрта боахама проблемаш лелаеча Iилма-тохкама институтех.

Выставке дIахьокхаш хургда Советий мехка таханарча денна, Советски Iаьдало 60 шера хьабеначa исторически наькъа хетадаь документальни художественни фильмаш.

ТОГОЕВ Игорь,
АПН корреспондент.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 ноябрь.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Оакхарий хьакъехьа бераштa». Ленинградера передача. 10.00 — «Дайноаной. шоана». 10.30—«Ленина наькъагIа». Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаяь Ерригсоюзни художественни выставка. Централни выставочни залера передача. 11.00 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.30 — «Iалами саги». 12.00 — «Из шоана дулургда». 13.00 — Тахан ракетни бIунийн артиллерен Ди да. СССР оборона министра заместителя, стратегически лоархIам болча ракетни бIун керттера командующе, Социалистически къахьегама Турпала, эскара инарал В. Ф. Толубко къамаьл. 13.15 — «Тха моттиша дIаэца». Ракетни бIунийн артиллерен Денна йола музыкальни программа. 14.05 — «Спортлото» тираж. 14.15 — «Буратино лелалаь тамашийна хIамаш». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери. 15.25 — «Книжкай тика». 16.10 — Яхьа экран. Наурски район. 16.40— «ДоттагIал». Телевизионни журнал. Передача дIахьу политически обозревателя Каверзнева. 17.10 — «Малахитовай шкатулка». Мультфильм. 17.30 — «Городаши нахи». яхача циклацера «Волга тIара ткъамаш» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Дайнача хIамай дунен тIа». Передача дIахьу Н. Н. Дроздова. 19.25 — Р. Барданашвиле хьалхале лелаеча вокально-инструментальни ансамбла концерт. Фильм-концерт. 19.40 — СССР Пачхьалкхен Академически зIамигача театра «Горе от ума» яхача фильм-спектакла премьера. Автор — А. Грибоедов. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — СССР Пачхьалкхен Академически зIамигача театра «Горе от ума» яха фильм-спектакль дIахоиьар. 23.10 — «Довзол дехьарча эстрада ашараш а ритмаш а». ТIехьарча— кердадараш.

II ПРОГРАММА

15.50 — «ЗIамига бераш, шоана». (гIалгIай меттала). 16.00 — Киножурнал. 16.10 — «Музыкальни абонемент». 16.40 — «Литературни концерт». 17.10 — «Даьхе бахьаз тIемаш дир цар». Художественни фильм. 1-гIа сери.

РАДИО

19 ноябрь.

6.30 — «Итогаша дог гIоздоакх». Ачхой-Мартановски районера репортаж (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск. 14.30 — С. Дацагова повестах йола «Эсала гаргарсаг» Радиокомпозици. 15.00 — «Дика кIаптий» яхача вокально-инструментальни ансамбла концерт. 15.40 — «КIарцхал» яха сатирически журнал (гIалгIай меттала). 16.00 — Хьова да, Даьхе, салтевун дог (гIалгIай меттала). 16.30 — Советски Эскара бIухой письмоех (гIалгIай меттала).

20 ноябрь.

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35— Ашараш. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 12.10 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала). 15.15—«ЦIе сийгаш». Пионераштен дешархоштен йола передача (нохчий меттала). 15.45 — «КIирандийнахьара ашарий программа. 16.30 — «Школьни глобус». 18.30 — «Иллеца доттагIал дараштa» (нохчий меттала).

Хоаттам

Тахан, республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 3—8, Грозне 5—7 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —4 +1, дийнахьа +7 +12 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051. г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный. ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05294. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 8558.